

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА, ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТА
ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Вчена рада Факультету права та
міжнародних відносин
Голова

 Микола КУЛІНІЧ

Протокол № 2 від «19» лютого 2025 р.

ПРОГРАМА

атестаційного екзамену зі спеціальності

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	29 Міжнародні відносини
Спеціальність	293 Міжнародне право
Освітня програма	293.00.01 Міжнародне право

Розглянуто і затверджено
на засіданні кафедри міжнародного
права, європейської та євроатлантичної
інтеграції

Протокол № 3 від 14 лютого 2025 р.

Завідувач кафедри
кандидат юридичних наук, доцент



_____ І.В. Братко

Гарант освітньої програми
кандидат юридичних наук, доцент



_____ І.В. Братко

Київ – 2025

**ПЕРЕЛІК ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ,
ВИЗНАЧЕНИХ ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ 293.00.01 «МІЖНАРОДНЕ
ПРАВО» ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ,
ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ЇХ ДОСЯГНЕННЯ ЗДОБУВАЧАМИ**

- РН-1 Демонструвати навички гармонійного розвитку абстрактного мислення в поєднанні з логікою аналітичної та синтетичної діяльності.
- РН-2 Знати та розуміти природу та динаміку розвитку сфери суспільних відносин та її правового регулювання на національному і міжнародному рівнях.
- РН-3 Вибудувувати, планувати, структурувати траєкторію індивідуальної пізнавальної діяльності.
- РН 4 Демонструвати ґрунтовні знання української та іноземної мов, розуміючи широкий спектр комплексних і великих за обсягом текстів; висловлюючись спонтанно, легко і точно, чітко і структуровано зі складних тем, спираючись на правила граматики.
- РН-5 Збирати, обробляти й упорядковувати великий обсяг різномірної інформації про стан суспільних процесів, сортувати її за релевантністю поставленої задачі, виділяти суттєве.
- РН-6 Ідентифікувати (виявляти), формулювати та вирішувати проблеми, демонструючи навички прогнозування.
- РН-7 Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.
- РН-8 Вміти реалізовувати індивідуальні стратегії (працювати автономно) та демонструвати навички ефективної командної роботи.
- РН-9 Розуміти характер міжнародного спілкування та демонструвати вміння ефективно вирішувати проблеми полікультурного середовища.
- РН-10 Демонструвати здатність до прийняття відповідальних рішень, самостійних, прийнятних в соціумі дій.
- РН-11 Знати та розуміти природу, принципи організації міжнародних відносин, ідентифікуючи їх акторів; визначати динаміку їх розвитку.
- РН-12 Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи.
- РН-13 Структурувати аргументи, формулюючи підходи щодо вирішення міжнародних проблем, націлених на захист національних інтересів України, за допомогою правового інструментарію.
- РН-14 Демонструвати вміння досліджувати актуальні проблеми міжнародного права; аналізувати правові концепції на предмет логічної послідовності та практичної адекватності; визначати міждисциплінарні зв'язки; готувати наукові тексти та здійснювати публічну апробацію результатів досліджень.
- РН-15 Здійснювати юридичний аналіз зібраної та обробленої інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, складати аналітичні довідки, звіти й інші форми представлення результатів аналізу з правильним оформленням посилань на норми міжнародного та національного (українського та закордонного) права.
- РН-16 Визначати політичні, дипломатичні, іміджеві, суспільні, економічні й інші

ризиками, пов'язані з заходами міжнародно-правового характеру, взаємодіяти з фахівцями відповідних галузей при підборі засобів мінімізації таких ризиків.

РН-17 Готувати проекти актів, надавати елементарні консультації, необхідні для юридичного супроводу основних видів зовнішньоекономічних операцій і міжнародної економічної взаємодії.

РН-18 Формулювати аргументи на користь клієнта у судах України та третейських судах, утворених за законодавством України, у міжнародному комерційному арбітражі та міжнародних судових установах.

РН-19 Вміти підтримати формальну та неформальну ділову бесіду у сфері міжнародних відносин, працювати з міжнародними документами, готувати супровідні документи українською та іноземною мовами.

РН-20 Демонструвати навички застосування основних норм дипломатичного та ділового етикету, враховуючи фундаментальні особливості культури та менталітету представників іноземних держав

РН-21 Ефективно формувати комунікаційну стратегію в мультикультурному середовищі українською та іноземною мовами.

РН-22 Надавати характеристику договірним та інституційним механізмам європейської інтеграції; аналізувати практику органів євроінтеграційних об'єднань, рішення Суду ЄС та національних судових установ держав-членів.

РН-23 Визначати сучасні досягнення міжнародного права та порівняльного законодавства; виявляти в подіях і фактах міжнародного життя тенденції та закономірності, формулювати їх та визначати пов'язані з ними потенційні можливості й ризики.

РН-24 Здатність адаптувати та використовувати міжнародно-правові норми та принципи.

МЕТОДИКА ТА ФОРМА ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Комплексний атестаційний екзаме́н з міжнародного права проводиться відповідно до затвердженого графіку Атестації здобувачів освітньої програми 293 Міжнародне право (нова редакція 2021 р).

Складання екзаме́ну здійснюється у дистанційній формі, на платформі відповідного ЕНК. У визначену для екзаме́ну дату та час (час початку екзаме́ну) здобувач заходить в систему Moodle (зокрема, у створену в цій системі оболонку для складання екзаме́ну) та виконує екзаменаційні завдання. На виконання екзаменаційних завдань відводиться 3 години. Паралельно з входженням в систему Moodle кожен здобувач підключається з включеною відеокамерою в Google Meeting до конференції з членами екзаменаційної комісії.

У випадку об'єктивних перешкод у вигляді повітряної тривоги, технічних або інших проблем, які унеможливають виконання завдань у відведений час, здобувач повідомляє комісію, яка прийматиме рішення з огляду на ситуацію та в індивідуальному порядку.

Атестаційний екзаме́н з міжнародного права передбачає визначення рівня теоретичної та практичної підготовки здобувачів (комбінована форма завдань в білеті). Користуватися будь-якими допоміжними засобами здобувачам категорично забороняється. В разі фіксації таких порушень рішенням комісії

проходження екзамену для порушника припиняється, а його робота оцінюється оцінкою «незадовільно», про що здійснюється відповідний запис в екзаменаційній відомості та звіті атестаційної комісії.

Екзаменаційний білет комплексного Атестаційного екзамену з міжнародного права охоплює зміст наступних навчальних дисциплін:

1. Міжнародне право (Основи теорії; Основні галузі та інститути).
2. Міжнародне приватне право.
3. Європейське право (Інститути та галузі; Європейське інституційне право).
4. Міжнародно-правові механізми захисту прав людини.
5. Порівняльне конституційне право.
6. Порівняльне кримінальне право і порівняльний кримінальний процес
7. Порівняльне цивільне право та порівняльний цивільний процес.

Білет складається з трьох частин, які дозволяють перевірити рівень теоретичних знань та практичних навичок здобувача:

1) виконання шістдесяти тестових завдань з навчальних дисциплін (15 тестів з міжнародного права, 10 – міжнародного приватного права, 10 – європейського права, 10 - міжнародних механізмів захисту прав людини, 5 – порівняльного конституційного права, 5 – порівняльного цивільного права та процесу, 5 – порівняльного кримінального права та процесу);

2) теоретичне питання (одне питання з міжнародного права або міжнародного приватного права або європейського права або міжнародних механізмів захисту прав людини);

3) практичне завдання (вирішення ситуаційної задачі) (одне завдання з міжнародного права або міжнародного приватного права або європейського права або міжнародних механізмів захисту прав людини);

Оцінювання результатів складання атестаційного екзамену здійснюється за 100-бальною шкалою оцінювання та відповідною рейтинговою оцінкою.

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – високий рівень знань (умінь) / виконання, з можливими незначними недоліками (помилками)
B	82 – 89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) / виконання, без суттєвих (грубих) помилок
C	75 – 81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) / змістовна робота, з незначною кількістю помилок
D	69 – 74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) / виконання, зі значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60 – 68 балів	Достатньо – мінімальний можливий допустимий рівень знань (умінь) / виконання для подальшого навчання або професійної діяльності

F	0– 59 балів	Незадовільно – низький рівень знань, недостатній для подальшого навчання або професійної діяльності
---	-------------	---

Розподіл максимальної кількості балів та критерії оцінювання кожної частини екзаменаційного білету наступні:

1. Тестові питання. Максимальна кількість балів за правильні відповіді – 60 балів.

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Правильна відповідь на 1 тестове питання	1
Разом		60 балів

2. Теоретичні питання. Максимальна кількість балів за правильну відповідь – 15 балів.

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Здобувач не відповів на поставлене запитання, або відповідь є неправильною, не розкривав сутності питання, або допущені грубі змістовні помилки, які свідчать про відсутність знань у студента, або їх безсистемність та поверховість, невміння сформулювати думку та викласти її, незнання основних положень навчальної дисципліни.	0 балів
2.	Наявні недоліки у розкритті змісту понять, категорій, закономірностей, назв та змісту нормативно-правових актів, нечіткі характеристики відповідних явищ; Не містить посилань на нормативно-правові акти (у разі необхідності), інші джерела, аналізу відповідних наукових теорій, концепцій тощо; недостатньо використано дані юридичної практики, інший фактичний і статистичний матеріал; Містить багато граматичних, грубих стилістичних помилок та виправлень.	5 балів
3.	Здобувач дав відповідь на поставлене запитання, однак вона має хоча б один з таких недоліків: є неповною, не містить усіх необхідних відомостей про предмет запитання, не є аргументованою: свідчить про наявність прогалин у знаннях здобувача; викладена з порушенням логіки подання матеріалу;	10 балів

	свідчить про знання назв і змісту передбачених програмою нормативно-правових актів (для найважливіших – необхідно знати рік їх прийняття);	
4.	<p>Містить повне, розгорнуте, правильне та обґрунтоване викладення матеріалу;</p> <p>Виявляє при цьому високі знання здобувача усієї програми навчальної дисципліни, його вміння користуватися різноманітними методами наукового аналізу суспільних і правових явищ, виявляти їх характерні риси та особливості;</p> <p>Відображає чітко знання відповідних категорій, їх змісту, розуміння їх взаємозв'язку і взаємодії, правильне формулювання відповідних тлумачень;</p> <p>Містить аналіз змістовного матеріалу, порівняння різних поглядів на дану проблему, самостійні висновки здобувача, формулювання та аргументацію його точки зору;</p> <p>Містить, поряд із теоретичним матеріалом, фактичні дані (статистичні, результати судової практики тощо), їх оцінку та порівняння;</p> <p>Викладена логічно і граматично правильно.</p>	15 балів
Разом		15 балів

3. Практичне завдання (вирішення ситуаційної задачі). Максимальна кількість балів за правильну відповідь – 25 балів.

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Відповідь студента демонструє, що студент правильно визначив норми права, які регулюють суспільні відносини, про які йдеться в задачі; що він розуміє зміст цих норм права.	5 балів
2.	У відповіді студента наявний аналіз норм права, які регулюють суспільні відносини, про які йдеться в задачі, та продемонстровано вміння системного застосування таких норм права. У відповіді студента прослідковується синтез його знань щодо правового регулювання суспільні відносини, про які йдеться в задачі.	10 балів
3.	Відповідь студента викладена логічно, послідовно, містить виклад міркувань студента, його аргументи, обґрунтування переконливості таких аргументів. Відповідь студента демонструє власні обґрунтовані судження студента щодо вирішуваної ним задачі. Відповідь студента побудована таким чином, щоб розкрити зміст основної проблематики задачі та пропоновані ним шляхи (шлях) її вирішення.	5 балів

4.	Відповідь студента містить обґрунтований конкретний висновок щодо вирішення задачі та демонструє, що він має необхідні знання для виокремлення юридично значущих обставин та вміє застосувати набуті знання для вирішення конкретної ситуації.	5 балів
Разом		25 балів

ПЕРЕЛІК ТЕМ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА КОМПЛЕКСНИЙ АТЕСТАЦІЙНИЙ ЕКЗАМЕН З МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО (ОСНОВИ ТЕОРІЇ)

Тема 1. Наука міжнародного права та її розвиток.

Юридична наука про критерії і передумови походження міжнародного права. Питання термінології і понятійного апарату. Періодизація історії міжнародного права.

Міжнародне право докласичного періоду. Формування міжнародно-правових шкіл. Класичне міжнародне право. Етапи становлення міжнародно-правових поглядів у стародавній період. Формування і становлення природно-правової концепції сутності міжнародного права. Походження і розвиток позитивно-правового напрямку у міжнародному праві.

Регіональні напрямки розвитку міжнародно-правових вчень. Історія науки міжнародного права в Україні. Львівська школа міжнародного права. Харківська школа міжнародного права. Наука міжнародного права в Університеті Святого Володимира. Одеська школа міжнародного права. Українська міжнародно-правова думка сучасності.

Тема 2. Міжнародне право як особлива правова система

Визначення поняття “міжнародне право”. Шляхи пізнання сутності міжнародного права. Головне призначення міжнародного права.

Особливості сучасного міжнародного права у порівнянні з класичним міжнародним правом. Особливості міжнародного права як системи права у порівнянні з внутрішньодержавними системами права.

Особливості суб’єктної, предметної і об’єктної сфери дії та джерельної бази міжнародного права. Метод правового регулювання та координаційний характер міжнародного права.

Особливий порядок застосування примусу для дотримання норм міжнародного права.

Міжнародне публічне право та міжнародне приватне право.

Об’єктивна необхідність існування міжнародного права. Природа юридично обов’язкової сили міжнародного права (сучасні теорії сутності і юридично обов’язкової сили міжнародного права).

Основні функції сучасного міжнародного права.

Тема 3. Співвідношення міжнародного та внутрішньодержавного права

Значення проблеми співвідношення міжнародного й внутрішньодержавного права. Теорії співвідношення міжнародного й внутрішньодержавного права (дуалістична теорія, теорія примату національного права над міжнародним, теорія примату міжнародного над національним правом, теорія координації).

Доктрина міжнародного права про здійснення його норм у внутрішньодержавній сфері. Форми реалізації норм міжнародного права у національному праві. Концепція імплементації норм міжнародного права, концепція трансформації і концепція узгодження норм двох систем права на стадії правотворчості й реалізації норм права. Обов'язок держави забезпечити дотримання норм міжнародного права (трансформація, відсилка, інкорпорація, перетворення, легітимація, рецепція, уніфікація, паралельна правотворчість тощо).

Конституційне право і судова практика окремих держав щодо співвідношення національного та міжнародного права.

Національне законодавство України, її судова практика та міжнародне право. Конституція України про дію міжнародного права у внутрішньому праві.

Закон України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. про дію міжнародного права у внутрішньому праві. Національне законодавство в міжнародній судовій практиці.

Тема 4. Норми міжнародного права

Поняття та характерні риси норм міжнародного права. Об'єкт та метод регулювання міжнародно-правових норм. Внутрішня структура та особливості норм міжнародного права.

Види міжнародно-правових норм та їх класифікація: за місцем у системі; за сферою дії; за юридичною силою; за характером нормативного припису; за функціями в системі; за формою й способом утворення; за строком дії.

Концепція “м'якого права” (soft law) у доктрині міжнародного права.

Ієрархія норм міжнародного права. Співвідношення юридичної сили звичаєвих і договірних міжнародно-правових норм.

Основне завдання та види кодифікації норм міжнародного права. Прогресивний розвиток міжнародного права.

Взаємодія норм міжнародного права з нормами інших систем регулювання сучасними міжнародними відносинами.

Тема 5. Основні принципи міжнародного права

Поняття основних принципів міжнародного права. Функції основних принципів міжнародного права. Природа й ознаки основних принципів міжнародного права.

Класифікація та зміст основних принципів міжнародного права.

Співвідношення основних принципів системи, принципів галузі та інституту, універсальних, регіональних і партикулярних принципів.

Принцип заборони застосування сили або загрози силою. Принцип суверенної рівності держав. Принцип невторчання. Принцип територіальної цілісності держав. Принцип непорушності державних кордонів. Принцип мирного врегулювання спорів. Принцип поваги прав і основних свобод людини. Принцип рівноправності і самовизначення народів. Принцип співробітництва. Принцип добросовісного виконання міжнародних зобов'язань.

Тема 6. Система міжнародного права

Проблеми аналізу системи міжнародного права та її поняття. Співвідношення системи й структури міжнародного права. Міжнародне право як багатофункціональна складно структурована система.

Головні компоненти структури міжнародного права: галузі та підгалузі права; інститути міжнародного права; норми міжнародного права.

Поняття галузі міжнародного права та її структура. Види галузей міжнародного права.

Поняття й структура інститутів міжнародного права. Класифікація інститутів сучасного міжнародного права: загальносистемні, міжгалузеві, внутрішньогалузеві, комплексні, суміжні інститути міжнародного права.

Система міжнародного права, система науки міжнародного права й система учбових курсів міжнародного права.

Тема 7. Джерела міжнародного права

Поняття та види джерел міжнародного права. Форми правотворчої діяльності в міжнародному праві. Стаття 38 Статуту Міжнародного Суду ООН щодо джерел міжнародного права які він має застосовувати при вирішенні спорів.

Міжнародний договір як універсальне джерело міжнародного права. Міжнародний звичай як універсальне джерело міжнародного права. Значення міжнародного звичаю у класичному та сучасному міжнародному праві. Співвідношення міжнародного звичаю та міжнародного договору.

Загальні принципи права в системі джерел міжнародного права. Загальні принципи права, як спільні правові поняття, логічні правила, технічні принципи, які використовуються при тлумаченні й застосуванні як міжнародного так і внутрішньодержавного права.

Поняття допоміжних засобів для визначення міжнародно-правових норм: рішення міжнародних судів та арбітражів; доктрина міжнародного права. Вплив національного законодавства, рішень національних та міжнародних судових установ на формування норм міжнародного права.

Значення актів міжнародних органів і організацій для формування норм міжнародного права. Міжнародно-правова доктрина про природу актів та силу рішень міжнародних органів і організацій.

Тема 8. Суб'єкти міжнародного права

Поняття суб'єкта міжнародного права. Основні риси та особливості міжнародної правосуб'єктності. Загальні ознаки суб'єктів міжнародного права.

Інститут міжнародної правосуб'єктності. Юридична природа суб'єкта міжнародного права. Види норм міжнародної правосуб'єктності. Функції норм інституту міжнародної правосуб'єктності.

Держава – основний (головний, універсальний) суб'єкт міжнародного права. Основні елементи держави. Обсяг міжнародної правосуб'єктності у простих (унітарних) і складних держав (федерації, конфедерації, унії). Основні права держав. Основні обов'язки держав.

Міжнародна правосуб'єктність міжнародних організацій (похідна, спеціальна).

Загальні права й обов'язки міжнародних організацій.

Міжнародна правосуб'єктність народу, який бореться за створення незалежної держави.

Особливі види міжнародної правосуб'єктності (квасидержави, вільні міста, Ватикан, Мальтійський лицарський орден).

Сучасні концепції про становище фізичної особи в міжнародному праві. Правовий статус фізичної особи в міжнародних (міждержавних) правовідносинах та індивіда в міжнародних правозахисних міжнародних організаціях.

Правовий статус іноземних юридичних осіб. Порядок захисту прав і інтересів іноземних юридичних осіб. Питання про міжнародну правосуб'єктність багатонаціональних корпорацій і транснаціональних компаній.

Тема 9. Визнання в міжнародному праві

Поняття визнання в теорії права та в міжнародному праві. Інститут визнання в міжнародному праві. Форми визнання: *de jure*, *de facto*, *ad hoc*. Типи та засоби здійснення визнання: наочно засвідчене, таке, що припускається, зумовлене, колективне, передчасне, спізніле, скасоване.

Визнання держав. Конститутивна теорія визнання. Декларативна теорія визнання.

Визнання урядів. Доктрина законності. Доктрина Тобара. Доктрина Естради. Доктрина "ефективного контролю".

Визнання урядів у вигнанні. Інші види визнання: визнання органів національного опору; органів національно-визвольних рухів; "повсталого боку" або "воюючої сторони".

Тема 10. правонаступництво держав в міжнародному праві

Поняття правонаступництва. Підстави правонаступництва. Об'єкт дії норм правонаступництва. правонаступництво держав щодо міжнародних договорів. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо договорів 1978 р. Дія міжнародних договорів при переході частини території від однієї держави до іншої, об'єднанні держав, внаслідок відокремлення частини або частин території держави (поділ держави з продовженням існування держави-попередниці або її зникнення). Принцип „*pacta sunt servanda*". правонаступництво нових незалежних держав щодо багатосторонніх і двосторонніх угод. Принцип "*tabula rasa*".

Правонаступництво держав щодо державної власності. Віденська конвенція про правонаступництво держав щодо державної власності, державних архівів і державних боргів 1983 р.

Правонаступництво держав щодо державних архівів. Основні правила правонаступництва державних архівів при зміні території держави-попередника.

Правонаступництво держав щодо державних боргів при різних видах зміни території держави-попередниці. Особливий режим вирішення питання боргу щодо нових незалежних держав.

Поняття континуїтету в міжнародному праві: неперервність міжнародної правосуб'єктності. Міжнародно-правовий континуїтет України Врегулювання проблем правонаступництва у зв'язку з припиненням існування СРСР. правонаступництво України стосовно прав і зобов'язань СРСР.

Тема 11. Відповідальність в міжнародному праві

Поняття і юридична природа міжнародно-правової відповідальності. Підстави виникнення міжнародно-правової відповідальності. Джерела міжнародно-правової відповідальності.

Відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння. Імплементация міжнародної відповідальності держав.

Відповідальність за правомірну діяльність. Обставини, що виключають виникнення міжнародно-правової відповідальності.

Суб'єкти міжнародно-правової відповідальності. Види і форми міжнародно-правової відповідальності. Сатисфакція, ресторація, репарація, реституція, субституція. Відповідальність міжнародних організацій.

Поняття і характерні особливості міжнародно-правових санкцій. Співвідношення міжнародно-правової відповідальності і міжнародно-правових санкцій. Санкціоновані й несанкціоновані примусові заходи.

Типи й види міжнародно-правових санкцій. Міжнародно-правові санкції, які здійснюються державами в порядку самопомоги. Самооборона, репресалії, реторсії, розрив дипломатичних і консульських відносин, невизнання.

Санкції, які здійснюються державами з допомогою міжнародних організацій.

Призупинення прав і привілеїв, що випливають із членства в міжнародній організації, відмова в членстві, позбавлення можливості міжнародного спілкування, розрив економічних зносин, колективні збройні заходи.

Порядок застосування санкцій в системі ООН та їх ефективність. Спеціальні органи з контролю за застосуванням санкцій в межах регіональних організацій (ЛАД, АС).

Умови правомірності застосування міжнародно-правових санкцій. Механізм застосування міжнародно-правових санкцій та його компоненти.

Тема 12. Мирні засоби розв'язання міжнародних спорів

Мирні засоби вирішення міжнародних спорів в контексті розвитку міжнародного права. Зміст, становлення і розвиток принципу мирного вирішення міжнародних спорів і його значення в сучасному світі.

Поняття «спір», «ситуація», «конфлікт». Поняття та суб'єктний склад міжнародного спору. Види міжнародних спорів. Поняття та види мирних засобів. вирішення міжнародних спорів. Системи засобів мирного вирішення спорів між державами. Міжнародні спори політичного і юридичного характеру і відповідні засоби їх вирішення. Юридичне закріплення мирних засобів вирішення міжнародних спорів. Безпосередні переговори як головний початковий засіб встановлення і регулювання відносин між державами і як головний засіб вирішення міжнародних спорів. Класифікація переговорів. Переговори двосторонні і багатосторонні. Значення переговорів на вищому рівні і на міжнародних конференціях. Консультації як особлива форма переговорів між державами. Консультації факультативні та обов'язкові. Поняття посередництва як засобу мирного розв'язання міжнародних спорів. Добрі послуги в системі засобів мирного розв'язання міжнародних спорів. Добрі послуги і посередництво: спільне і відмінне між ними. Поняття та юридичні засади застосування міжнародної слідчої процедури як засобу врегулювання міжнародного спору. Поняття та зміст

міжнародної погоджувальної процедури (примирення). Міжнародна слідча та погоджувальна процедури у договірній практиці. Міжнародні засоби ад'юдикації в системі засобів розв'язання міжнародних спорів.

Класичний міжнародний публічно-правовий та комерційний арбітраж. Види міжнародних третейських судів. Історичний розвиток міждержавного арбітражу. Створення та діяльність Постійної палати Міжнародного третейського суду. Регіональні системи міждержавного арбітражу. Арбітражна процедура і правила арбітражного процесу. Застосування міжнародним комерційним арбітражем норм міжнародного публічного права. Загальні засади врегулювання інвестиційних спорів в сучасному міжнародному праві. Особливості арбітражного розгляду міжнародних спорів за участю приватних осіб.

Тема 13. Міжнародне правосуддя

Історія міжнародного правосуддя. Змішані комісії із судовими функціями, міжнародні арбітражні суди, третейські суди, "змішані суди". Постійний арбітражний Суд (1892 р.) Постійний Третейський Суд (1900 р.). Постійна палата міжнародного правосуддя (1921 р.). Історія створення і практична діяльність Постійної палати міжнародного правосуддя.

Міжнародний Суд ООН (1945 р.). Правова основа діяльності, склад, компетенція та судочинство Міжнародного Суду ООН. Юридична природа обов'язкової юрисдикції Суду в усіх правових спорах, що визначені у ст. 36 Статуту Міжнародного Суду. Правові норми, що застосовує Міжнародний Суд ООН (ст. 38 Статуту). Рішення та консультативні висновки Міжнародного Суду.

Спеціальні і регіональні міжнародні судові установи. Міжнародний трибунал зморського права. Суд Європейського Союзу. Європейський Суд з прав людини в межах Ради Європи 1959 р. (з 1998 р. діє на постійній основі). Міжамериканський Суд з прав людини 1969 р. Економічний Суд Співдружності Незалежних Держав 1992 р.

Міжнародний трибунал по Руанді (1994 р.). Міжнародний трибунал по колишній Югославії (1993 р.). Міжнародний кримінальний суд (2002 р.).

Міжнародний арбітражний (третейський) суд. Конвенція про мирне врегулювання міжнародних сутичок від 5 (18) жовтня 1907 р. (розділ IV). Третейський запис, компроміс.

Тема 14. Міжнародне право як основа міжнародного правопорядку та міжнародної законності

Поняття і сутність міжнародної законності. Структура міжнародної законності. Компонентна, предметна, суб'єктивна, юридична та інтегральна структури міжнародної законності. Найважливіші міжнародно-правові гарантії міжнародної законності.

Режим і принципи міжнародної законності. Критерії правомірності режиму міжнародної законності. Характеристика сучасного етапу розвитку міжнародної законності.

Загальне і особливе міжнародної законності і міжнародного правопорядку. Поняття міжнародного правопорядку. Співвідношення міжнародного права і міжнародного правопорядку. Учасники міжнародного правопорядку та вимоги до

їх правового статусу. Головні функції правопорядку. Загальні юридичні принципи та принципи функціонування міжнародного правопорядку.

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО (ОСНОВИ ГАЛУЗІ ТА ІНСТИТУТИ)

Тема 1. Право міжнародних договорів.

Виникнення та розвиток права міжнародних договорів. Кодифікація права міжнародних договорів. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р.

Правоздатність укладати міжнародні договори. Стадії укладення міжнародних договорів. Договірна ініціатива. Визнання повноважень. Узгодження і прийняття тексту міжнародного договору. Встановлення автентичності тексту міжнародного договору. Надання згоди на обов'язковість міжнародного договору. Міжнародна реєстрація міжнародного договору. Чинність міжнародного договору. Застереження до міжнародного договору. Тлумачення міжнародних договорів. Мови міжнародного договору. Недійсність міжнародного договору. Припинення та призупинення дії міжнародного договору.

Тема 2. Право зовнішніх зносин.

Поняття, джерела, система та еволюція права зовнішніх зносин. Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р. Віденська конвенція про консульські зносини 1963 р.

Державні органи зовнішніх зносин: поняття і класифікація. Міжнародно-правове регулювання організації і діяльності постійних дипломатичних представництв. Поняття і види дипломатичних представництв. Функції, привілеї й імунітети дипломатичних представництв. Організація та функції консульських установ. Структура, персонал і функції консульських представництв. Консульські привілеї й імунітети. Положення про дипломатичну службу в Україні. Основні напрямки зовнішньої політики України.

Дипломатичне право міжнародних організацій. Віденська конвенція про представництво держав у їхніх відношеннях із міжнародними організаціями універсального характеру 1975 р. Привілеї і імунітети міжнародних організацій і їхнього персоналу. Конвенція про привілеї й імунітети ООН 1946 р. Право спеціальних місії. Конвенція про спеціальні місії 1969 р.

Міжнародно-правовий захист осіб, що користуються дипломатичним імунітетом. Конвенція про запобігання і покарання злочинів проти осіб, що користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів 1973 р.

Тема 3. Право міжнародної безпеки.

Поняття, предмет та джерела права міжнародної безпеки. Система міжнародної безпеки. Міжнародно-правові засади універсальної та регіональних систем колективної безпеки. Співвідношення повноважень ООН і регіональних міжнародних організацій в галузі підтримки миру і безпеки. Миротворчі операції ООН: правове регулювання, цілі, значення. Види законного застосування сили в сучасному міжнародному праві. Заборона агресивної війни. Право держави на самооборону. Правові засади використання гуманітарної інтервенції. Міжнародно-правове регулювання роззброєння та скорочення озброєнь. Договір про повну

заборону ядерних випробувань 1996 р. Проблеми підвищення ефективності міжнародної безпеки.

Агресія РФ проти України як виклик системі міжнародної безпеки. Український вимір міжнародної безпеки.

Тема 4. Право міжнародних організацій.

Поняття, джерела, принципи права міжнародних організацій. Поняття міжнародного колективного органу. Класифікація міжнародних організацій. Правова природа міжнародних організацій. Членство в міжнародній організації. Організаційна структура міжнародної організації. Поняття та елементи міжнародно-правового статусу міжнародної організації. Міжнародні організації як учасники правотворчого процесу. „Внутрішнє право” міжнародної організації. „Зовнішнє право” міжнародної організації. Акти міжнародних організацій, їх види та юридична природа.

ООН. Цілі і принципи ООН. Членство в ООН. Статут ООН – міжнародний договір особливого роду. Система органів ООН: головні та допоміжні органи. Міжнародно-правові аспекти проєктів реформування Організації Об’єднаних Націй. Правовий статус головних органів ООН. ГА ООН, її компетенція та функції.

Регіональні міжнародні організації. Ліга Арабських держав. Організація Американських Держав. Африканський Союз. Асоціація Держав Південно-Східної Азії. Загальна характеристика НАТО. Критерії вступу до НАТО. Нормативно-правова база співпраці Україна - НАТО. Рада Європи: цілі, функції, діяльність. Співробітництво України з Радою Європи.

Особливості функціонування міжнародних неурядових організацій. Види міжнародних неурядових організацій. Типові організаційні структури неурядових організацій. Форми діяльності сучасних неурядових організацій. Європейський діловий конгрес. Римський клуб. Дакарський клуб та інші міжнародні неурядові організації. Тенденції розвитку міжнародних неурядових організацій.

Тема 5. Населення в міжнародному праві.

Поняття населення в міжнародному праві, його складові елементи. Поняття громадянства. Інститут громадянства, його функції. Право на громадянство. Способи набуття громадянства в загальному порядку. Набуття громадянства за народженням. Право крові (*jus sanguinis*) та право ґрунту (*jus soli*). Натуралізація (прийом до громадянства). Способи набуття громадянства в особливому порядку: групове надання громадянства у випадку цесії, оптації, трансферту. Реінтеграція (поновлення в громадянстві). Експатріація (вихід із громадянства). Денатуралізація (позбавлення громадянства). Подвійне громадянство (біпатризм) та безгромадянство (апатризм). Європейська конвенція про громадянство 1997 р., Європейська конвенція про скорочення випадків без громадянства 1961 р., Конвенція про статус апатридів 1954 р.

Правовий статус іноземців. Поняття іноземців. Міжнародні принципи правового статусу іноземців (принцип розповсюдження на іноземців юрисдикції держави перебування, принцип недискримінації, принцип наявності обов’язку по відношенню до держави перебування, принцип захисту іноземця державою його громадянства або доміцилію. Поняття режиму іноземців та його види (національний, найбільшого сприяння і спеціальний).

Правовий статус біженців, вимушених переселенців, переміщених осіб. Поняття біженця у відповідності із Статутом УВКБ ООН, Конвенції ООН про статус біженців 1951 р., Протоколом, який стосується статусу біженців, 1967 р. та іншими міжнародними угодами. Категорії біженців (мандатні та конвенційні). Закон України “Про біженців”.

Поняття політичного притулку і умови його надання. Інститут притулку в міжнародному і національному праві. Форми притулку (територіальний, дипломатичний). Декларація про територіальний притулок 1967 р. Інститут екстрадиції в міжнародному праві.

Тема 6. Міжнародно-правова регламентація прав людини.

Права людини: поняття та сутність. Проблема «універсальності» прав. Покоління прав людини. Види прав і свобод людини. Виникнення, становлення та розвиток міжнародного принципу шанування прав людини.

Фізична особа як дестинатор міжнародного права прав людини. Поняття, природа та класифікація прав людини. Основні універсальні міжнародні акти з захисту прав людини. Регіональне співробітництво у сфері прав і основних свобод людини. Європейська конвенція про захист прав людини й основних свобод. Особливості Африканської хартії прав людини і народів. Захист прав людини міжнародними посадовими особами. Захист прав осіб, що належать до національних та мовних меншин. Захист прав корінних народів. Універсальність прав людини та культурний релятивізм.

Поняття та принципи міжнародного права прав людини. Джерела міжнародного права прав людини. Механізми захисту прав людини. Універсальний, регіональний та національний рівень захисту прав людини. Органи, які контролюють дотримання прав людини на рівні ООН: Рада з прав людини (Комісія з прав людини до 2006 року); Верховний комісар ООН з прав людини; Конвенційні органи: комітет з прав людини; комітет з ліквідації расової дискримінації; комітет з економічних, соціальних і культурних прав; комітет з прав дитини; комітет проти тортур; комітет з ліквідації всіх форм расової дискримінації щодо жінок;

Європейський суд з прав людини та практика його діяльності. Процедура розгляду індивідуальних скарг у Європейському суді по правах людини.

Тема 7. Міжнародне кримінальне право.

Поняття, система, джерела міжнародного кримінального права. Принципи міжнародного кримінального права. Міжнародний злочин та його ознаки. Суб'єкт міжнародного злочину. Міжнародно-правова відповідальність держави за міжнародні злочини. Поняття злочинів міжнародного характеру як основного об'єкта співробітництва держав із запобігання таким злочинам і покарання осіб, які їх скоїли. Відмінність злочинів міжнародного характеру від звичайних кримінальних злочинів і від міжнародних злочинів, критерії розмежування.

Співробітництво держав у боротьбі зі злочинами міжнародного характеру та його основні міжнародно-правові форми: укладення договорів, участь у міжнародних організаціях. Конгреси ООН з попередження злочинності та поводження з правопорушниками.

Правові засади співробітництва держав у боротьбі з окремими видами злочинів: підробка грошових знаків, тероризм, рабство та работоргівля, незаконні операції з наркотичними засобами. Видача злочинців (екстрадиція), поняття та умови видачі. Проблема “видачі чи надання притулку”. Принцип “або видача, або кримінальне переслідування за законом утримуючої держави”.

Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол). Історія та умови створення. Правові засади діяльності. Структура Інтерполу, функції та повноваження.

Тема 8. Територія в міжнародному праві.

Поняття та види території в міжнародному праві. Правовий режим території та види правового режиму території. Територіальний суверенітет, територіальне верховенство, територіальні права.

Територія держави: поняття та склад. Державна територія з міжнародним режимом використання (Шпіцберген). Кондомініум. Анклав. Зони (райони) державної території із спеціальним режимом. Умовна державна територія.

Поняття, види і способи встановлення державних кордонів. Делімітація та демаркація державних кордонів. Закон України “Про державний кордон”.

Поняття та види міжнародної території загального користування.

Територія із змішаним режимом: поняття та види.

Міжнародні ріки (озера). Барселонська конвенція і статут про режим судноплавних шляхів міжнародного значення 1921 р., Женевська конвенція про гідроенергію водних потоків, які мають значення для декількох держав 1923 р., Гельсінські правила 1966 р., Конвенція про судноплавство на Дунаї 1948 р.

Міжнародні канали та проливи. Чорноморські проливи та їх правовий режим.

Правовий режим Арктики. “Секторальний принцип” володіння приарктичних держав в Арктиці. Міжнародне право і законодавство приарктичних держав щодо правового режиму арктичного простору і його частин. Арктична Рада. Сучасні проблеми визначення правового режиму Арктики.

Міжнародно-правовий режим Антарктики. Договір про Антарктику 1959 р.: система договору. Територіальні (заморожені) претензії держав в Антарктиці.

Тема 9. Міжнародне морське право.

Поняття і джерела міжнародного морського права. Кодифікація міжнародного морського права. Конвенція ООН з морського права 1982 р. Основні принципи міжнародного морського права. Делімітація морських просторів. Поняття, види та правовий режим внутрішніх морських вод. Територіальне море. Правовий режим територіальних вод. Прилеглі зони. Режим прилеглих зон згідно з Конвенціями з морського права 1958 та 1982 рр. Виключна економічна зона: поняття та правовий статус. Закон України “Про виключну (морську) економічну зону України” 1995 р. Континентальний шельф. Женевська конвенція про континентальний шельф 1958 р. та Конвенція ООН з морського права про континентальний шельф. Міжнародно-правовий режим відкритого моря. Принцип свободи відкритого моря. Женевська конвенція про відкрите море 1958 р. Правовий режим міжнародних проток і каналів. Міжнародний район морського дна і його режим за Конвенцією ООН 1982 р. Концепція спільної спадщини людства щодо міжнародного району морського дна.

Інституційний механізм міжнародного морського права. Міжнародна морська організація. Міжнародний трибунал із морського права. Комісія з кордонів континентального шельфу. Міжнародний орган із морського дна. Міжнародний морський комітет. Міжнародна палата судноплавства.

Тема 10. Міжнародне повітряне право.

Поняття й основні риси міжнародного повітряного права. Галузеві принципи міжнародного повітряного права. Джерела міжнародного повітряного права. Юридична природа і правовий режим повітряного простору. Правове регулювання міжнародних повітряних сполучень. Чиказька конференція 1944 р. Чиказькі конвенції про міжнародну цивільну авіацію. Роль двосторонніх угод у врегулюванні міжнародних польотів. Відповідальність у міжнародному повітряному праві. Боротьба з актами незаконного втручання в діяльність цивільної авіації. Міжнародні організації в галузі цивільної авіації.

Тема 11. Міжнародне космічне право.

Історія виникнення, поняття і джерела міжнародного космічного права. Розмежування повітряного та космічного простору. Принципи міжнародного космічного права. Свобода дослідження і використання космічного простору. Договір про космос 1967 р., Угода про Місяць 1979 р. Правовий статус космічного простору та небесних тіл. Правовий статус космічних об'єктів. Конвенція про реєстрацію космічних об'єктів 1975 р. Правовий режим космонавтів. Угода про рятування космонавтів 1968 р.

Міжнародно-правова регламентація деяких видів космічної діяльності. Міжнародно-правові обмеження військового використання космосу.

Відповідальність у міжнародному космічному праві. Проблема техногенного забруднення космічного простору. Міжнародні космічні організації.

МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

Тема 1. Основні складові міжнародного приватного права та їх характеристика

Поняття і місце міжнародного приватного права в правовій системі. Предмет правового регулювання в міжнародному приватному праві. Суб'єкти та об'єкти міжнародного приватного права. Іноземний елемент як ознака міжнародних приватноправових відносин. Значення міжнародного приватного права в розвитку міжнародних відносин. Співвідношення міжнародного приватного та міжнародного публічного права.

Загальні положення про джерела міжнародного приватного права, їх загальна характеристика та особливості. Поняття і види джерел міжнародного приватного права. Джерела міжнародного приватного права в Україні та зарубіжних країнах. Міжнародно-правові звичаї у міжнародному приватному праві. Значення принципу "автономії волі" в системі джерел міжнародного приватного права.

Міжнародні договори в системі джерел міжнародного приватного права. Види міжнародних договорів. Двосторонні договори як джерела міжнародного приватного права. Співвідношення міжнародного договору та внутрішньодержавного законодавства. Трансформація міжнародно-правових норм в національне законодавство (імплементація, інкорпорація, адаптація). Рішення і

рекомендації міжнародних організацій в міжнародному приватному праві. Міжнародні звичаї та судова і арбітражна практика як джерела міжнародного приватного права.

Міжнародні центри по вивченню проблем міжнародного приватного права та розробці проектів правових норм в цій сфері. Міжнародні наукові інститути і асоціації, що займаються проблемами міжнародного приватного права. Уніфікація норм міжнародного приватного права. Роль міжнародних організацій у розробці конвенцій та проведені уніфікації норм міжнародного приватного права.

Загальна характеристика Закону України „Про міжнародне приватне право” від 23 червня 2005 року.

Принципи та методи регулювання відносин у міжнародному приватному праві.

Принципи міжнародного приватного права: загальні та спеціальні. Загальні принципи міжнародного приватного права та міжнародне публічне право.

Характеристика та сутність спеціальних принципів МПРП. Принцип автономії волі сторін. Поняття правового режиму і його види. Національний режим. Недискримінаційний режим і режим найбільшого сприяння. Принцип взаємності, характеристика матеріальної і формальної взаємності. Реторсія в міжнародному приватному праві як принцип врегулювання проблемних міждержавних відносин.

Суб'єкти міжнародного приватного права

Класифікація суб'єктів міжнародного приватного права. Поняття і загальна характеристика суб'єктів МПРП. Поняття дієздатності та правоздатності у міжнародному приватному праві.

Поняття та особливості міжнародних цивільних правовідносин. Загальна характеристика суб'єктів міжнародного цивільного правовідносин. Об'єкти відносин в міжнародному приватному праві. Юридичні факти в міжнародному приватному праві. Правочини. Закон, що застосовується до форми правочину. Зміст правовідношення з іноземним елементом.

Фізичні особи як суб'єкти міжнародного приватного права. Особистий закон фізичної особи. Правове положення іноземців у різних державах. Цивільні право- і дієздатність іноземців в Україні та їх цивільно-правова відповідальність. Цивільна правоздатність громадян України за кордоном

Законодавство України щодо іноземців, іммігрантів та біженців. Міжнародні організації та центральні органи виконавчої влади України, які займаються проблемами іммігрантів та біженців. Застосування принципу взаємності щодо фізичних осіб у МПРП. Особливості правового статусу апатридів і біпатридів.

Юридичні особи в міжнародному приватному праві. Юридична особа як суб'єкт МПРП. Поняття юридичної особи. Особистий закон юридичної особи. Правове положення юридичних осіб в міжнародному приватному праві. Поняття особистого закону юридичної особи. Поняття «національності» юридичної особи в міжнародному приватному праві та доктрини її визначення. Критерій «контролю» юридичної особи. Колізійне регулювання статусу юридичних осіб за законодавством України.

Характеристика правового статусу іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні. Види їх діяльності. Представництва іноземних суб'єктів

господарської діяльності. Правове положення юридичних осіб України за кордоном.

Держава як суб'єкт МПрП. Цивільні правовідносини держави з іноземним елементом. Імунітет держави та його види. Україна як суб'єкт МПрП. Особливості визначення приватноправових відносин з державою.

Тема 2. Вчення про колізійну норму

Значення методу у правовому регулюванні відносин, ускладнених іноземним елементом. Матеріально-правовий та колізійно-правовий методи міжнародного приватного права.

Особливості застосування порівняльного методу у правознавстві та у міжнародному приватному праві. Значення і застосування порівняльних методів при формуванні та застосуванні норм міжнародного приватного права. Порівняльне правознавство і наука міжнародного приватного права.

Колізійні норми і особливості її застосування. Колізійна норма, її структура і особливості. Елементи колізійної норми та їх характеристика. Колізійна норма як норма цивільного та інших галузей права. Колізійна норма і норми матеріального права та їх співвідношення. Класифікація колізійних норм.

Класифікація та види колізійних норм. Основні формули прикріплення та сфери їх застосування. Особистий закон (*Lex personalis*) і його варіанти: національний закон (*Lex patriae*), закон місця проживання особи (*Lex domicilii*). Закон «національності» юридичної особи (*Lex societatis*). Закон місцезнаходження речі (*Lex rei sitae*). Закон, обраний сторонами правочину (*Lex voluntatis*). Закон місця вчинення акту (*Lex loci actus*) і його види: закон місця вчинення договору (*Lex loci contractus*), закон місця виконання зобов'язання (*Lex loci solutions*), закон місця вчинення шлюбу (*Lex loci celebrations*), форма правочину, довіреності. Закон країни продавця (*Lex venditoris*). Закон місця вчинення правопорушення (*Lex loci delicti commissi*). Закон валюти боргу (*Lex monetae*). Закон суду (*Lex fori*). Закон прапора (*Lex flagi*). Закон найбільш сприятливий для сторони (сторін) (*Lex benignitatis*). Множинність колізійних прикріплень. Самостійні і загальні прикріплення. Попередні колізійні питання і адаптація. "Кульгаві" відносини у міжнародному приватному праві.

Особливості правозастосування колізійної норми. Вибір права у відносинах, ускладнених іноземним елементом. Методологія визначення та вибору права, що має бути застосоване до відносин з іноземним елементом.

Основні питання дії колізійних норм та правові явища, які вони обумовлюють. Застереження про публічний порядок. Обхід закону в МПрП. Зворотне відсилання та відсилання до закону третьої держави (справа Фарго).

Тлумачення колізійних норм і питання їх дії. Тлумачення колізійних норм, проблеми кваліфікації, їх юридична природа та способи вирішення проблеми кваліфікації та «конфлікт кваліфікації». Способи подолання "конфлікту кваліфікації". Встановлення змісту іноземного закону. Обсяг іноземного права. Застосування імперативних норм в МПрП.

Колізії особливого характеру. Міжнародні і міжрегіональні колізії у комплексному розв'язанні приватноправових відносин.

Тема 3. Право власності та інвестиційне право в міжнародному приватному праві

Питання власності в міжнародних відносинах. Загальні питання права власності та інших речових прав у відносинах з іноземним елементом за законодавством України. Особливості колізійного регулювання права власності на нерухоме і рухоме майно. Колізійні проблеми виникнення та припинення права власності речових прав на рухоме майно.

Право власності та інші речові права на транспортні засоби та інше майно, що підлягає внесенню до державних реєстрів. Право власності та інші речові права на рухоме майно, що перебуває в дорозі.

Поняття про приватизацію державного майна та особливості проведення націоналізації, ускладнені іноземним елементом.

Інвестиційне право в міжнародному приватному праві. Загальні питання регулювання інвестиційної діяльності в Україні та за кордоном. Правове положення підприємств з іноземними інвестиціями. Режим іноземних інвестицій в Україні. Суб'єкти та об'єкти інвестиційних відносин, ускладнених іноземним елементом. Правові форми підприємств з іноземними інвестиціям а особливості їх реєстрації. Іноземні інвестиції в вільних економічних зонах.

Тема 4. Зобов'язальне право у міжнародному приватному праві

Поняття зовнішньоекономічної угоди, види угод та суб'єкти правовідносин. Класифікація зовнішньоекономічних договорів та особливості їх виконання.

Універсальні міжнародні конвенції про зовнішньоторговельну купівлю-продаж. Загальна характеристика Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів (1980 р.). Сфера застосування Конвенції. Порядок укладення договору міжнародної купівлі-продажу. Конвенційні вимоги до товару. Обов'язки сторін. Відповідальність за порушення договірних зобов'язань. Питання позовної давності.

Звичай у міжнародній торгівлі. *Lex mercatoria*. Міжнародні правила тлумачення торговельних термінів «Інкотермс» та їх застосування в Україні. Загальні умови постачання. Принципи міжнародних комерційних договорів (Принципи УНІДРУА). Типові договори.

Застосування законодавства України до зовнішньоекономічних договорів (контрактів). Форма зовнішньоекономічної угоди (контракту) та її базові положення. Застосування права до змісту угоди. Порядок укладення контракту.

Позадовірні відносини у міжнародному приватному праві. Зобов'язання із заподіяння шкоди в міжнародному приватному праві. Загальні положення про зобов'язання, що виникають в наслідок заподіяння шкоди. Умови настання деліктних зобов'язань в національних правових системах. Вплив усупільнення виробництва та науково-технічного процесу на деліктні зобов'язання.

Колізійне регулювання деліктних зобов'язань з іноземним елементом у національному праві. Основні колізійні прикріплення, які регулюють зобов'язання, які виникають в наслідок заподіяння шкоди в МПРП. Основні підходи доктрини МПРП до визначення місця заподіяння шкоди.

Регулювання деліктних зобов'язань за участю іноземців відповідно до національного законодавства України. Норми про зобов'язання з делікту в міжнародних актах, в тому числі за участю України.

Тема 5. Шлюбно-сімейні, спадкові та трудові правовідносини у міжнародному приватному праві

Сімейні відносини, ускладнені іноземним елементом. Шлюб: поняття і умови. Договірна концепція шлюбу та шлюб - партнерство. Матеріальні і формальні умови реєстрації шлюбу. Вік укладання шлюбу. Згода законних представників неповнолітніх. Неперебування в іншому шлюбі. Відсутність відносин родинності та свояцтва. Взаємна воля. Стан здоров'я. Заборона взяття нового шлюбу протягом певного строку. Заборона брати шлюб певним особам. Договір про майбутній шлюб (заручини). Процедура оформлення шлюбу. Консульський шлюб. Присутність свідків.. Колізійні питання в сфері сімейного права.

Сімейні правовідносини: особисті та майнові. Поняття зміст і значення "консорціумі в сімейних відносинах. Майнові права та обов'язки подружжя за національним правом. Правовий режим майна подружжя. Шлюбний договір (контракт).

Міжнародно-правові джерела врегулювання сімейних відносин. Міжнародні угоди з питань реєстрації шлюбу. Конвенція про громадянство заміжньої жінки 1957р. Інші конвенції з питань сімейного права. Гаазька конвенція 1978р. про право, яке застосовується до режиму майна подружжя.

Особливості розірвання шлюбу за національним правом. Принцип свободи розлучення. Воля одного чи обох із подружжя як підстава для розлучення. Фактичний розпад шлюбу. Роздільне проживання подружжя.

Колізійні питання шлюбних відносин у МПрП. Колізійне законодавство України стосовно регулювання шлюбно-сімейних відносин.

Усиновлення. Національне законодавство різних країн з цього питання. Законодавство України про усиновлення. Колізійні норми з питань усиновлення. Гаазька конвенція 1964 р. про компетенцію, про застосування права та про визнання рішень відносно усиновлення. Конвенція ООН про права дитини 1989р. Участь України в міжнародних угодах про усиновлення.

Колізійні норми стосовно правовідносин між батьками та дітьми. Міжнародні акти відносно аліментних зобов'язань. Опіка та піклування. Консульські конвенції з цих питань. Вирішення колізійних питань про опіку і опікування в законодавстві України.

Загальна характеристика колізійного права про спадкування в окремих країнах. Правове положення спадкодавців і спадкоємців згідно з міжнародними нормами. Міжнародне регулювання форми заповіту. Гаазька конвенція про форму заповіту 1961р., Вашингтонська конвенція 1973 р. та Конвенція про правову допомогу між країнами СНД (Мінська конвенція 1993 року). Колізійно-правові питання в сфері спадкування: коло спадкоємців за законом і заповітом; форма заповіту; розподіл спадкового майна; розмежування між спадкуванням рухомого і нерухомого майна.

Спадкові права іноземців в Україні та громадян України за кордоном. Спадкування за кордоном. Колізійні норми МПРП, які регулюють перехід спадкоємства до держави.

Трудові відносини у міжнародному приватному праві. Трудові відносини з іноземцями та джерела їх регулювання. Національне законодавство. Міжнародні акти ООН, МОП, Ради Європи, ЄС. Звичаєве право, судова практика, правова наука. Трудові договори (контракти), колективні договори. Міжнародно-правове забезпечення захисту прав працюючих.

Колізійні прикріплення, що застосовуються до регламентації трудових відносин з іноземцями. Правове регулювання праці іноземців в Україні та національний режим. Праця іноземців, які тимчасово перебувають в Україні. Праця за контрактом відповідно до отриманого дозволу. Праця за контрактом без дозволу. Підприємницька діяльність іноземців в Україні. Праця на спільних підприємствах, у вільних економічних зонах. Здійснення представницьких функцій в Україні. Трудовий статус іноземців-членів дипломатичного персоналу та співробітників міжнародних урядових організацій. Двосторонні договори України про працевлаштування та соціальний захист працівників за внутрішнім законодавством і міжнародними договорами України.

Тема 6. Міжнародний цивільний процес та міжнародний комерційний арбітраж

Поняття міжнародного цивільного процесу. Міжнародна підсудність, виключна підсудність та прорogaційні угоди. Право на судовий захист іноземців у різних державах. Цивільні процесуальні права іноземців в Україні та громадян України за кордоном. Процесуальне положення іноземної держави. Джерела правового регулювання міжнародного цивільного процесу.

Встановлення змісту іноземного права. Виконання судових доручень. Їх форма та зміст. Порядок виконання судових доручень. Міжнародні угоди, що регламентують ці питання.

Визнання і виконання рішень іноземних судів. Багатосторонні та двосторонні договори з цих питань. Принцип взаємності та національного режиму.

Визнання і виконання рішень іноземних судів в Україні. Порядок отримання і умови виконання рішень. Виконання рішень по окремим категоріям справ. Примусове виконання рішень. Відмова у дозволі примусового виконання рішень судів іноземних держав. Процесуальна правоздатність і дієздатність іноземних осіб. Процесуальне положення держави. Судовий імунітет.

Міжнародний комерційний арбітраж. Поняття і види міжнародного комерційного арбітражу. Міжнародно-договірна уніфікація комерційного арбітражу. Міжнародні регламенти та особливості їх застосування. Типовий закон про міжнародний комерційний арбітраж ЮНСІТРАЛ. Арбітражний суд Міжнародної торгової палати. Лондонський міжнародний третейський суд. Міжнародний центр з врегулювання інвестиційних спорів.

Розгляд правових спорів з іноземним елементом в арбітражних судах України. Міжнародний арбітраж як засіб вирішення спорів за зовнішньоекономічними контрактами. Вирішення міжнародних спорів у міжнародному комерційному арбітражі. Законодавство України про міжнародний

арбітраж. Міжнародний комерційний арбітражний суд і Морська арбітражна комісія при Торгово-промисловій палаті України.

Підсудність спорів за зовнішньоекономічними контрактами. Питання, що пов'язані із застосуванням права. Арбітражні угоди та особливості їх укладання. Правові наслідки відсутності в зовнішньоекономічному контракті арбітражного застереження.

Визнання і виконання рішень міжнародних арбітражі. Нью-Йоркська конвенція 1958р. "Про визнання і приведення в виконання іноземних арбітражних рішень".

ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО (ІНСТИТУТИ ТА ГАЛУЗІ)

Тема 1. Європейські Спільноти, Європейський Союз.

Європейська інтеграція як закономірний розвиток глобалізаційних явищ і процесів. Європейська Спільнота вугілля і сталі (1951 р.), Європейська Економічна Спільнота (1957 р.), Європейська Спільнота з атомної енергії (1957 р.). Створення Європейського Союзу, його розширення та перспективи розвитку (1991 р.- наш час).

Тема 2. Правова та інституційна системи Європейського Союзу.

Правова система ЄС. Первинне законодавство ЄС. Вторинне законодавство ЄС. Основні принципи права ЄС: принцип верховенства права ЄС; принцип субсидіарності та пропорційності; принцип прямої дії; принцип відповідальності. Судовий перегляд правових актів ЄС. Інституційна система Європейського Союзу. Основні інституції: Європейська Рада; Рада Європейського Союзу; Європейський Парламент; Європейська Комісія; Суд Європейського Союзу; Європейський центральний банк; Рахункова палата. Допоміжні інституції.

Тема 3. Правове регулювання внутрішнього ринку та інших сфер суспільного життя.

Вільний рух товарів у Європейському Союзі. Вільне пересування осіб. Свобода надання та отримання послуг. Свобода руху капіталу. Регулювання відносин цивільно-правового типу. Правове регулювання фінансових відносин в ЄС. Правові основи політики ЄС у сфері культури, освіти та наукових досліджень. Правове регулювання окремих галузей господарства. Правове забезпечення простору свободи, безпеки і правосуддя.

Тема 4. Галузі права Європейського Союзу

Корпоративне право ЄС. Конкурентне право ЄС. Податкове право ЄС. Митне право. Торговельне право. Трудове право. Екологічне право. Галузі права в цивільно-правових відносинах: контрактне право; право захисту споживачів; правове регулювання банкрутства; право інтелектуальної власності. Галузі права в фінансових відносинах: банківське право ЄС; страхове право ЄС; правове регулювання ринку цінних паперів у ЄС; інвестиційне право ЄС; бюджетне право ЄС. Правове регулювання окремих галузей господарства: енергетичне право; аграрне право; транспортне право; інтернет право. Правове забезпечення простору свободи, безпеки і правосуддя: адміністративне право; поліцейське право; кримінальне право; міграційне право. Правове регулювання державної допомоги в ЄС.

ЄВРОПЕЙСЬКЕ ПРАВО (ЄВРОПЕЙСЬКЕ ІНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО)

Тема 1. Європейське інституційне право: поняття, становлення та розвиток.

Поняття європейського інституційного права. Становлення європейського інституційного права в період після Другої світової війни. Розвиток європейського інституційного права в часи “холодної війни”. Тенденції розвитку європейського інституційного права в умовах глобалізації та європейської інтеграції.

Тема 2. Право Ради Європи (РЄ), Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), інших міжнародних організацій.

Право Ради Європи. Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) та особливості правового регулювання її функціонування. Право інших міжнародних організацій в Європі: Європейська організація економічного співробітництва; Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР); Європейська асоціація вільної торгівлі; Центрально-європейська асоціація вільної торгівлі.

Тема 3. Інституції Ради Європи.

Основні органи: Комітет міністрів Ради Європи (Комітет міністрів); Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЕ). Судові інституції: Адміністративний трибунал РЄ; Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ). Дорадчі органи: Венеціанська комісія; Конгрес Місцевих та Регіональних Влад.

Тема 4. Інституції Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ)

Зустрічі на найвищому рівні (Саміти); Рада Міністрів; Постійна Рада; Форум із співробітництва у галузі безпеки; Парламентська Асамблея; Секретаріат; Діючий Голова; Бюро з демократичних інститутів і прав людини; Верховний комісар у справах національних меншин; Представник ОБСЄ з питань свободи ЗМІ; Місії ОБСЄ; Координатор проектів ОБСЄ в Україні.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

Тема 1. Права людини в історії людства та аспекти розвитку системи міжнародно-правового захисту прав людини.

Виникнення концепції прав людини. Історія розвитку прав людини. Формування основних філософсько-правових концепцій прав людини. Ідея прав людини у Давній Греції. Погляди Сократа, Платона, Аристотеля, їх попередників та послідовників на права людини в державі. Природно-правові погляди мислителів Давнього Риму щодо свободи та рівності всіх людей. Розвиток ідей про права людини в працях мислителів, філософів, державних діячів, юристів: Томаса Гоббса, Гуго Гроція, Джона Локка, Жан-Жака Руссо, Іммануїла Канта, Томаса Пейна, Джеремі Бентама та ін.

Основні принципи та постулати перших політико-правових актів про права людини: англійська Петиція про права (1628 р.), Білль про права (1689 р.), Декларація незалежності Сполучених Штатів Америки (1776 р.), французька Декларація прав людини і громадянина (1789 р.), Білль про права Сполучених Штатів (1791 р.).

Становлення ідеї захисту прав людини від буржуазних революцій до Другої світової війни. Особливості становлення ідеї прав людини в історії українського народу.

Тема 2. Поняття, природа та сутність прав людини.

Поняття прав і свобод людини та їх ознаки. Підходи до розуміння прав людини. Сутність прав людини: соціальна і моральна. Людська гідність як основа прав людини. Зміст і обсяг прав людини як їх якісні і кількісні характеристики. Класифікація прав людини. Теорія поколінь прав людини. Четверте та п'яте покоління прав людини. Природні та невід'ємні права людини. Позитивні та негативні права людини. Міжнародні стандарти прав людини: поняття, ознаки, види.

Тема 3. Універсальна система захисту прав людини (конвенційний механізм).

Джерела міжнародного механізму захисту прав людини. Права людини в універсальній системі прав людини. Міжнародний Білль про права людини. Загальна декларація з прав людини, 1948 р. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, 1966 р. та факультативні протоколи. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права, 1966 р. та факультативний протокол. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р. Комітет з ліквідації расової дискримінації. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р. Комітет з ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських і таких, що принижують гідність, видів поведінки і покарання 1984 р. Комітет проти катувань. Конвенція про права дитини 1989 р. Комітет прав дитини. Міжнародна конвенція про захист прав трудящих-мігрантів та членів їх сімей 1990 р. Комітет захисту трудящих-мігрантів. Конвенція про права інвалідів 2007 р. Комітет прав інвалідів.

Тема 4. Універсальна система захисту прав людини (інституційний механізм).

Статутні органи ООН. Процедура розгляду індивідуальних повідомлень відповідно до резолюції 1235 та резолюції 1503 ЕКОСОР. Повноваження спеціалізованих установ ООН у сфері захисту прав людини. Повноваження Верховного комісара ООН з прав людини. Повноваження Верховного комісара ООН у справах біженців. Повноваження Верховного комісара ООН з прав дитини. Спеціалізовані установи ООН у сфері захисту прав людини.

Тема 5. Універсальна судова система захисту прав людини.

Значення та роль універсальної судової системи для захисту прав людини. Роль Міжнародного суду в системі міжнародного правосуддя. Специфіка діяльності Міжнародного суду ООН в контексті прав людини. Створення та структура Міжнародного суду ООН. Юрисдикція Міжнародного суду ООН. Практика МС ООН щодо питань захисту прав людини. Роль МКС у системі міжнародного правосуддя та захисту прав людини. Створення та організація

Міжнародного кримінального суду. Юрисдикція Міжнародного кримінального суду. Практика МКС.

Тема 6. Регіональна система захисту прав людини

Значення регіональних механізмів у забезпеченні прав людини. Відмінності між універсальною та регіональною системами захисту прав людини. Європейська система захисту прав людини. Міжамериканська система захисту прав людини. Африканська система захисту прав людини. Міжарабська система захисту прав людини. Роль кожної системи у глобальному контексті захисту прав людини.

Тема 7. Діяльність НБСЄ/ОБСЄ у сфері захисту прав людини

Історія створення та еволюція НБСЄ (Нарада з безпеки та співробітництва в Європі) в ОБСЄ (Організація з безпеки та співробітництва в Європі). Роль НБСЄ/ОБСЄ у забезпеченні миру, стабільності та безпеки в Європі. Загальні принципи роботи ОБСЄ у сфері прав людини. Правова регламентація діяльності НБСЄ/ОБСЄ у сфері прав людини. «Людський вимір», як одна з головних сфер діяльності ОБСЄ. Основні напрями діяльності ОБСЄ у сфері прав людини. Інституції ОБСЄ у сфері захисту прав людини. Практична діяльність ОБСЄ у сфері захисту прав людини. Перспективи розвитку діяльності ОБСЄ та програми у сфері прав людини.

Тема 8. Захист прав людини в рамках Ради Європи.

Роль Ради Європи у забезпеченні прав людини в Європі. Діяльність Ради Європи. Статутні органи Ради Європи та їх функції. Право Ради Європи. Європейська конвенція з прав людини, 1950 р. та Протоколи до неї. Європейський суд з прав людини: створення та юрисдикція. Звернення до ЄСПЛ. Практика ЄСПЛ.

Тема 9. Захист прав людини в рамках Європейського Союзу.

Загальна характеристика Європейського Союзу як політичної та економічної організації. Історія становлення правозахисної системи ЄС. Правові основи захисту прав людини в Європейському Союзі. Політика ЄС у сфері прав людини та демократії. Інституційний механізм захисту прав людини в ЄС. Проблеми та виклики у сфері захисту прав людини в рамках ЄС. ЄС і сучасні виклики у сфері прав людини. Судовий захист прав людини в ЄС. Взаємодія ЄС з іншими міжнародними правозахисними організаціями. Взаємозв'язок ЄС та Ради Європи.

Тема 10. Основні принципи розуміння та тлумачення прав і свобод людини.

Основні принципи розуміння та тлумачення прав людини. Особисті права та свободи людини. Гарантії в правах людини. Право на життя. Заборона катувань, або таких, що принижують гідність, поводження чи покарання. Право на свободу та особисту недоторканність. Право на повагу до приватного і сімейного життя, житла та кореспонденції. Свобода думки, совісті і релігії. Свобода вираження поглядів. Свобода зібрань та об'єднання. Право на власність. Заборона дискримінації. Право на справедливий суд та на ефективний засіб юридичного захисту. Правомірне обмеження прав і свобод людини та відступ держав від своїх

зобов'язань у сфері прав людини під час надзвичайного стану, становища або ситуації.

Тема 11. Міжнародний захист окремих категорій та груп.

Визначення вразливих категорій і груп в міжнародному праві. Міжнародно-правовий захист прав дитини, жінок, національних меншин. Правовий статус біженців і вимушених переселенців та їх міжнародно-правовий захист. Міжнародно-правовий захист прав трудящих-мігрантів та членів їх сімей. Міжнародно-правовий захист прав людей з обмеженими можливостями. Програми розвитку міжнародного правового захисту для вразливих груп населення.

ПОРІВНЯЛЬНЕ ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Тема 1. Загальна характеристика основ цивільно-правової системи сучасності.

Поняття цивільно-правової системи (сім'ї). Основні складові цивільно-правової системи. Основні цивільно-правові системи сучасного світу. Місце цивільного права України серед цивільно-правових систем сучасності. Тенденції розвитку сучасних цивільно-правових систем.

Загальна характеристика континентальної (романо-германської) системи. Поділ континентального права на приватне й публічне. Рецепція римського приватного права: поняття і види. Пряма, опосередкована й латентна (прихована) рецепція. Романська підсистема цивільного права. Германська підсистема цивільного права.

Загальна характеристика англо-американської системи цивільного права. Загальне право і право справедливості, прецедентне та статутне право Великобританії. Роль судового прецеденту в англо-американській системі. Тенденції розвитку англо-американської доктрини цивільного права.

Східноєвропейська система цивільного права: поняття та загальні риси. Центральноєвропейська система цивільного права: загальна характеристика.

Поняття, функції та принципи цивільного права України. Цивільно-правовий метод регулювання суспільних відносин. Функції цивільного права. Основні принципи цивільного права. Визначення цивільного права. Відмежування цивільного права від інших галузей права. Взаємодія науки цивільного права з іншими галузями юридичної науки. Наука цивільного права та інші суспільні науки. Сучасні тенденції розвитку цивільно-правової науки в Україні.

Тема 2. Джерела цивільного права зарубіжних країн

Поняття джерел цивільного права зарубіжних країн. Закони. Судовий прецедент. Судова практика. Звичаї та звичаєвості. Співвідношення різних джерел права в країнах континентальної Європи та в країнах англо-американської системи права.

Уніфікація норм цивільного права зарубіжних країн: поняття, види, способи. Міжнародні договори. Типові (єдині, уніфіковані) закони. Гармонізація правових норм. Зміна методів правового регулювання. Запозичення конкретних правових норм. Значення уніфікації. Суспільні процеси, що сприяють і стримують

уніфікацію норм цивільного права зарубіжних країн. Доктрина, як джерело права.

Джерела цивільного і торгового права в країнах континентальної системи права. Співвідношення цивільних і торгових кодексів зарубіжних країн. Джерела цивільного і торгового права Франції. Французький цивільний кодекс (ФЦК) 1804 р. (Кодекс Наполеона). Загальна характеристика. Значення ФЦК і його вплив на розвиток цивільного права в країнах світу. Французький торговий кодекс 1807 р. (ФТК): загальна характеристика, значення; співвідношення з ФЦК. Інші законодавчі акти, делеговане законодавство, судова практика та звичаї у цивільному праві Франції.

Джерела цивільного і торгового права Німеччини. Германське цивільне уложення (ГЦУ) 1900 р.: загальні риси та значення. Германське торгове уложення (ГТУ) 1900 р.: загальні риси, значення; співвідношення з ГЦУ. Спеціальні цивільні закони. Роль судової практики, звичаїв та звичаїв ділового обороту в цивільному праві Німеччини.

Джерела цивільного права Англії. Загальна характеристика прецедентного права. Загальне право та право справедливості. Особливості сучасного прецедентного права. Статутне право та делеговане законодавство Англії. Поняття, види та значення звичаїв у цивільному праві Англії. Торгові звичаї.

Джерела цивільного права США. Особливості прецедентного права США. Закони та колізійні норми в цивільному і торговому праві США. Уніфікація законодавства штатів. Єдиний торговий кодекс США. Роль звичаю як джерела цивільного права в США. Торгові звичаєвості у праві США.

Система цивільного законодавства України. Поняття та види джерел цивільного права України. Поняття та способи уніфікації норм цивільного права України. Система цивільного права як галузі права. Цивільний кодекс України. Інші кодифікаційні акти цивільного законодавства. Спеціальні цивільні закони. Поняття і предмет науки цивільного права. Функції науки цивільного права. Завдання науки цивільного права на сучасному етапі. Методи дослідження цивільно-правових інститутів.

Тема 3. Фізична особа у цивільному праві зарубіжних країн.

Поняття фізичної особи в цивільному праві зарубіжних країн. Джерела цивільно-правового статусу фізичних осіб в зарубіжних правових системах. Поняття правоздатності в доктрині цивільного права та законодавстві зарубіжних країн. Основні принципи цивільної правоздатності фізичної особи у праві зарубіжних країн. Правоздатність дитини, яка ще не народилася. Припинення правоздатності фізичної особи.

Оголошення особи безвісно відсутньою та померлою. Презумпція безвісної відсутності у цивільному праві Франції. Оголошення громадянина померлим за законодавством Німеччини. Визнання безвісної відсутності та оголошення особи померлою в країнах прецедентного права.

Поняття і зміст дієздатності в різних цивільно-правових системах. Особливості дієздатності фізичної особи у праві Франції, Німеччини Англії, США. Дієздатність осіб при укладенні угод в цивільному праві зарубіжних країн. Види та наслідки угод, укладених з порушенням вимог до дієздатності осіб.

Представництво неповнолітніх осіб у континентальній та англо-

американській системах права. Емансипація неповнолітніх в романо-германському праві. Обмеження в дієздатності неповнолітніх осіб.

Тема 4. Фізична особа у цивільному праві України.

Особистість (людина) та цивільна правосуб'єктність. Фізична особа (громадянин) як індивідуальний суб'єкт цивільного права.

Правоздатність фізичних осіб. Виникнення та припинення правоздатності. Зміст правоздатності фізичних осіб. Рівність та невід'ємність правоздатності. Співвідношення правоздатності та суб'єктивного права. Правоздатність іноземних громадян та осіб без громадянства.

Дієздатність фізичних осіб. Повна дієздатність. Обсяг дієздатності малолітніх віком до 14 років. Обсяг дієздатності неповнолітніх віком від 14 до 18 років. Випадки набуття повної цивільної дієздатності неповнолітніми при досягненні ними 16 років. Обмеження дієздатності громадян. Визнання громадянина недієздатним.

Особливості правового положення фізичних осіб-підприємців.

Місце проживання фізичної особи та його юридичне значення.

Порядок, умови та правові наслідки визнання особи безвісно відсутньою та оголошення померлою.

Тема 5. Юридична особа у цивільно-правовій системі зарубіжних країн.

Поняття та ознаки юридичної особи в різних цивільно-правових системах. Незалежність існування юридичної особи у праві США та Англії. Теорії юридичної особи в доктрині цивільного права зарубіжних країн. Теорія фікції юридичної особи. Теорія реальності юридичної особи.

Види юридичних осіб в різних цивільно-правових системах світу. Юридичні особи публічного права. Юридичні особи приватного права. Спілки та установи в цивільному праві Німеччини. Товариства та асоціації Франції. Об'єднання із спільною економічною ціллю. Корпорації в праві Англії. Одноособові корпорації. Корпорації та установи США.

Способи утворення юридичних осіб в зарубіжних цивільно-правових системах. Правоздатність юридичної особи. Загальна і спеціальна правоздатність юридичної особи в цивільному праві Німеччини, Англії та США. Легалізація загальної дієздатності. Визнання дієздатності юридичної особи: форми і методи.

Тема 6. Юридична особа у цивільному праві України.

Поняття та ознаки юридичної особи. Розвиток вчення про юридичні особи в науці цивільного права.

Поняття і види правосуб'єктності юридичних осіб. Органи юридичних осіб. Індивідуалізація юридичних осіб, її способи та цивільно-правове значення.

Цивільно-правовий статус філій та представництв юридичної особи. Види юридичних осіб. Порядок і способи утворення юридичних осіб. Установчі документи юридичної особи. Державна реєстрація юридичної особи та її правове значення.

Припинення діяльності юридичної особи. Порядок ліквідації юридичної особи. Неспроможність (банкрутство) юридичної особи - суб'єкта підприємницької діяльності. Реорганізація юридичної особи. Способи реорганізації.

Тема 7. Речове право у цивільно-правовій системі зарубіжних країн.

Поняття та види речових прав у зарубіжних цивільно-правових системах. Абсолютний характер речових прав. Право слідування та право переваги в речових правах. Об'єкти речових прав в цивільному праві зарубіжних країн. Класифікація об'єктів речового права. Рухоме й нерухоме майно в цивільному праві різних зарубіжних країн. Реальне та персональне майно в англійському праві. Поняття та види цінних паперів в країнах романо-германської системи. Оборотні документи в англо-американській цивільно-правовій системі.

Поняття та зміст права власності в зарубіжних правових системах. Виключні повноваження власника. Тенденції розвитку права власності в сучасних цивільно-правових системах світу. Форми права власності в зарубіжних країнах. Обмеження повноважень власника в законодавстві зарубіжних країн. Підстави набуття права власності. Набувальна давність у цивільному праві зарубіжних країн. Захист права власності. Віндикаційний та негаторний позови в романо-германській цивільно-правовій системі. Загальні позови з правопорушень в англо-американській системі права.

Права на чужі речі: поняття та види. Сервітути в зарубіжних національних правових системах. Довірча власність (траст) в цивільному праві Англії та США. Юридичні конструкції трасту. Права та обов'язки учасників довірчої власності.

Тема 8. Речове право у цивільному праві України.

Поняття і види об'єктів цивільних правовідносин. Оборотоздатність об'єктів цивільних правовідносин. Речі як об'єкти цивільних правовідносин.

Поняття речей та їх ознаки. Класифікація речей та її правове значення. Поняття майна. Гроші та валютні цінності як об'єкти цивільних правовідносин. Поняття та особливості цивільно-правового режиму валютних цінностей. Цінні папери як об'єкти цивільних правовідносин. Поняття та основні види цінних паперів. Єдиний майновий комплекс підприємства як об'єкт правовідносин. Послуги та інші дії як об'єкти цивільних правовідносин. Результати творчої діяльності як об'єкти цивільних правовідносин. Твори науки, літератури, мистецтва як об'єкти цивільних правовідносин. Винаходи, промислові зразки, корисні моделі як об'єкти цивільних правовідносин. Інформація як об'єкт цивільних правовідносин. Особисті немайнові блага. Ім'я, честь, гідність, ділова репутація громадянина, найменування юридичної особи як об'єкти цивільних правовідносин.

Тема 9. Право власності у цивільно-правовій системі зарубіжних країн

Право власності в зарубіжних правових системах і тенденції його розвитку. Підстави набуття права власності. Захист права власності в романо-германській та англо-американській цивільно-правових системах. Права на чужі речі у зарубіжних правових систем.

Тема 10. Право власності у цивільному праві України.

Власність і право власності: співвідношення. Власність як економічна категорія. Передумови становлення та розвитку відносин власності на теренах України. Зміст права власності.

Поняття права власності як правового інституту (право власності в об'єктивному значенні). Роль та місце правового інституту власності в системі цивільного права.

Поняття права власності як суб'єктивного права. Зміст та межі здійснення

суб'єктивного права власності.

Співвідношення суб'єктивного права власності і цивільного правовідношення.

Форми і види права власності за законодавством України. Право власності Українського народу. Загальна характеристика правового регулювання відносин власності в зарубіжному законодавстві. Припинення права власності. Загальні положення про речові права. Види речових прав. Право володіння чужим майном. Право користування чужим майном. Поняття та види сервітутів. Земельні сервітути. Особисті сервітути. Припинення сервітутів. Право користування чужою землею для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Право користування чужою землею для забудови (суперфіцій). Принцип рівності умов захисту права власності та інших речових прав. Цивільно-правові способи захисту права власності. Витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикаційний позов). Захист прав власника від порушень, не поєднаних з позбавленням володіння (негаторний позов). Захист прав володільця, який не є власником. Захист права власності на земельною ділянкою. Захист інтересів власника у разі аварій та інших обставин надзвичайного характеру. Випадки позбавлення права власності. Відповідальність державних органів за видання актів, які порушують права власників. Відповідальність за втручання у здійснення власниками своїх повноважень.

Тема 11. Зобов'язання у цивільно-правовій системі зарубіжних країн.

Поняття та види зобов'язань у різних правових системах. Підстави виникнення зобов'язань. Зобов'язання з договору та квазідоговору, делікту та квазіделікту в цивільному праві Франції. Зобов'язання із закону, угоди, делікту, безпідставного збагачення та ведення чужих справ без доручення у праві Німеччини. Зобов'язання з деліктів, договорів та квазі договорів в англо-американській цивільно-правовій системі. Класифікація зобов'язань в різних правових системах.

Умови і принципи виконання зобов'язань в зарубіжних правових системах. Наслідки невиконання зобов'язань. Цивільно-правова відповідальність за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань. Збитки в цивільному праві зарубіжних країн. Компенсаторні та мораторні, конкретні та абстрактні збитки. Вина боржника в заподіянні шкоди. Підстави звільнення боржника від відповідальності. Неможливість виконання зобов'язання боржником. Випадок та непереборна сила в різних цивільно-правових системах. Теорія «даремності» (втрати смислу) договору в англо-американській системі права.

Множинність осіб у зобов'язаннях. Дольові, сумісні та солідарні зобов'язання в романо-германській системі права. Спільні чи роздільні кредитори, спільні, сумісні чи розрізнені боржники в англо-американському цивільному праві. Уступка вимоги та переведення боргу. Припинення зобов'язань.

Поняття способів забезпечення зобов'язань в доктрині цивільного права зарубіжних країн. Види способів забезпечення зобов'язань. Неустойка в праві країн континентальної Європи. Заздалегідь обчислені збитки та штраф в англо-американському цивільному праві. Порука в цивільному праві зарубіжних країн.

Поняття застави та її види в різних правових системах. Застава нерухомого

майна. Поняття, види іпотеки та джерела її правового регулювання в країнах різних цивільно-правових систем: континентальної (Франція, Німеччина та ін.); англо-американської (Англія, США). Підстави виникнення іпотеки за законодавством зарубіжних країн. Реєстрація іпотеки. Права та обов'язки сторін за угодою іпотеки. Перехід права власності на предмет іпотеки. Задоволення вимог кредитора за рахунок заставленого майна.

Тема 12. Зобов'язання у цивільному праві України.

Зобов'язальне право як підгалузь цивільного права. Система зобов'язального права. Поняття та основні риси цивільно-правового зобов'язання. Відмінність зобов'язальних правовідносин від правовідносин власності та особистих немайнових правовідносин. Принципи добросовісності, розумності, справедливості.

Суб'єкти зобов'язальних правовідносин. Треті особи в зобов'язанні. Множинність осіб в зобов'язанні. Матеріальний та юридичний об'єкт зобов'язання. Зміст зобов'язальних правовідносин.

Види цивільно-правових зобов'язань. Договірні та недоговірні зобов'язання. Зобов'язання, спрямовані на передачу майна. Зобов'язання, спрямовані на виконання робіт. Зобов'язання, спрямовані на надання послуг. Зобов'язання, спрямовані на сплату грошей.

Підстави виникнення цивільно-правових зобов'язань. Правочини, договори, завдання шкоди, односторонні правомірні дії.

Тема 13. Договір у цивільно-правовій системі зарубіжних країн.

Поняття договорів в цивільному праві зарубіжних країн. Класифікація договорів. Односторонні та синалагматичні (двосторонні), оплатні та безоплатні, консенсуальні та реальні, мінові та ризикові договори в країнах континентальної Європи. Класифікація договорів в англо-американській системі права. Зміст договору. Істотні, звичайні та випадкові умови договору в цивільному праві країн романо-германської системи. Істотні, прості та такі, що припускаються умови договору в англо-американській системі права. Значення договору. Укладення договору. Оферта та акцепт у цивільному праві зарубіжних країн.

Умови дійсності договору в зарубіжних цивільно-правових системах. Вимоги до суб'єктів договору. Правове значення змісту договору. Воля та волевиявлення в договорі. Форма договору та її значення. Законна підстава договору (кауза) в країнах континентальної Європи. Зустрічна винагорода у договорі в англо-американській системі права.

Тема 14. Договір та правочин у цивільному праві України.

Поняття договору. Основні принципи договору. Значення терміну «договір». Поняття свободи договору. Значення договору у товарно-грошовому обороті.

Співвідношення актів цивільного законодавства і договору. Зміст принципу свободи договору. Види цивільно-правових договорів. Класифікація договору за ЦК України. Основні риси договору. Зміст договору. Обов'язковість договору. Типові умови договору. Строк договору. Ціна. Публічний договір. Договір приєднання. Попередній договір. Договір на користь третьої особи. Тлумачення умов договору. Укладення, зміна і розірвання договору.

Загальні положення про правочини. Поняття та види правочинів. Загальні

вимоги, додержання яких є необхідним. Презумпція правомірності правочину. Форма правочину. Способи волевиявлення. Правочини, які можуть вчинятися усно. Вимоги до письмової форми правочину. Правочини, які належить вчиняти у письмовій формі. Нотаріальне посвідчення правочину. Державна реєстрація правочину. Місце вчинення правочину. Правочини, щодо яких правові наслідки пов'язуються з настанням певної обставини. Тлумачення змісту правочину. Відмова від правочину. Правові наслідки недодержання сторонами при вчиненні правочину вимог закону. Правові наслідки недійсності правочинів.

Тема 15. Спадкове право у цивільно-правовій системі зарубіжних країн та Україні

Поняття та джерела спадкового права зарубіжних країн: континентальної системи права (Франція, Німеччина); англо-американської системи права (Англія та США). Поняття спадщини. Спадкування за заповітом. Поняття та форма заповіту в праві зарубіжних країн. Види заповіту. Заповідальні розпорядження. Свобода заповіту в різних цивільно-правових системах. Відкликання та зміна заповіту. Виконання заповіту.

Спадкування за законом у цивільному праві зарубіжних країн. Суб'єкти спадкування за законом. Привілейовані спадкоємці за законом в спадковому праві зарубіжних країн. Частки спадкоємців за законом в спадковому майні.

Перехід спадкового майна до спадкоємців в країнах континентальної системи права. Інститут особистого представника за заповітом та адміністратора спадкового майна в праві англо-американської системи. Відповідальність за боргами спадкодавця.

Спадкове право у цивільному праві України. Застосування норм спадкового права. Поняття спадкування. Спадщина. Час і місце відкриття спадщини. Спадкування за заповітом. Заповідальний відказ. Заповідальне покладання. Форма заповіту. Складання заповіту з умовою. Секретний заповіт. Обов'язкова частка у спадщині. Спадковий договір. Спадкування за законом. Усунення від спадщини. Прийняття спадщини. Відмова від спадщини. Охорона спадкового майна. Оформлення права на спадщину.

Тема 16. Сімейне право у цивільно-правовій системі зарубіжних країн та Україні.

Загальна характеристика джерел сімейного права зарубіжних країн. Поняття шлюбу в праві зарубіжних країн. Концепція шлюбу. Умови укладення шлюбу в праві зарубіжних країн. Шлюбний вік як умова укладення шлюбу. Заручини та їх правове значення. Порядок укладення шлюбу. Перешкоди до укладення шлюбу в різних цивільно-правових системах. Наслідки порушення умов укладення шлюбу. Визнання шлюбу недійсним та його правові наслідки.

Підстави припинення шлюбу в різних цивільно-правових системах. Розірвання шлюбу в праві зарубіжних країн. Розлучення в країнах континентальної цивільно-правової системи. Підстави розірвання шлюбу в праві Англії та США. Поняття та юридичні наслідки сепарації.

Права та обов'язки подружжя в праві зарубіжних країн. Особисті немайнові правовідносини подружжя. Правовий режим майна подружжя. Договірний режим майна подружжя. Легальний режим майна подружжя (режим спільності, режим

роздільності, режим відкладеної спільності). Обов'язки подружжя по взаємному утриманню.

Правове становище дітей. Поняття легітимації дитини. Встановлення батьківства. Основні права і обов'язки батьків і дітей. Поняття батьківської влади і батьківського авторитету. Обов'язок батьків по утриманню дитини. Опіка та усиновлення в праві зарубіжних країн.

Сімейне право у цивільному праві України. Поняття сімейного права як галузі права. Предмет і метод сімейного права. Сімейні відносини. Учасники сімейних відносин. Система сімейного права. Сім'я. Право особи на сім'ю. Державна охорона сім'ї. Дитина. Регулювання сімейних відносин. Загальні засади регулювання сімейних відносин. Джерела сімейного права: законодавство, договір, звичай. Законодавство. Співвідношення Сімейного кодексу України і цивільного законодавства. Міжнародні договори. Законодавство іноземних держав. Поняття шлюбу. Шлюбний вік. Надання права на укладення шлюбу особі, яка не досягла шлюбного віку. Добровільність шлюбу. Одношлюбність. Особи, які не можуть перебувати у шлюбі між собою. Ознайомлення осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, про стан здоров'я. Державна реєстрація шлюбу. Заява про реєстрацію шлюбу. Заручини. Час і місце реєстрації шлюбу. Правові наслідки шлюбу. Вибір прізвища при одруженні. Недійсність шлюбу. Визнання недійсним шлюбу за рішенням суду. Визнання шлюбу недійсним після його припинення. Правові наслідки недійсності шлюбу. Визнання шлюбу неукладеним. Права та обов'язки батьків і дитини, яка народилася у недійсному шлюбі. Припинення шлюбу. Підстави припинення шлюбу. Припинення шлюбу внаслідок його розірвання. Розірвання шлюбу державним органом реєстрації актів цивільного стану за заявою подружжя, яке не має дітей, та за заявою одного з подружжя. Визнання розірвання шлюбу фіктивним. Розірвання шлюбу за рішенням суду за спільною заявою подружжя, яке має дітей. Право на пред'явлення позову про розірвання шлюбу. Заходи суду щодо примирення подружжя. Підстави для розірвання шлюбу за позовом одного з подружжя. Право на вибір прізвища після розірвання шлюбу. Момент припинення шлюбу у разі його розірвання. Реєстрація розірвання шлюбу. Право на повторний шлюб після розірвання шлюбу. Право на поновлення шлюбу після його розірвання. Встановлення режиму окремого проживання подружжя. Особисті права та обов'язки подружжя. Майнові права та обов'язки подружжя. Поняття права власності подружжя. Право подружжя на спільне майно. Роздільна власність подружжя. Укладання подружжям угод щодо спільного і роздільного майна. Поділ майна подружжя. Аліментні зобов'язання подружжя. Аліментні зобов'язання колишнього з подружжя. Позбавлення одного з подружжя права на утримання. Припинення права одного з подружжя на утримання. Шлюбний договір. Право на укладення шлюбного договору. Зміст шлюбного договору. Форма шлюбного договору. Початок і строк дії шлюбного договору. Визначення в шлюбному договорі правового режиму майна. Визначення у шлюбному договорі порядку користування житлом. Визначення у шлюбному договорі права на утримання. Зміна умов шлюбного договору. Право на відмову від шлюбного договору. Розірвання шлюбного договору або зміна його умов. Визнання шлюбного договору недійсним. Права та обов'язки матері, батька і

дитини. Встановлення походження дітей. Загальні правила визначення материнства і батьківства. Визначення походження дитини від матері та батька, які перебувають у шлюбі між собою. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою. Визначення батьківства за рішенням суду. Особисті немайнові права та обов'язки батьків і дітей. Порядок визначення прізвища, імені, по батькові дітей. Вирішення спорів, пов'язаних з місцем проживання дітей. Підстави та наслідки позбавлення батьківських прав. Майнові правовідносини батьків і дітей.

Обов'язок батьків по утриманню неповнолітніх дітей. Способи та розмір оплати аліментів на дітей. Припинення права на аліменти. Обов'язок батька, матері утримувати повнолітніх дітей. Обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати батьків.

Тема 17. Загальні положення цивільного процесуального права.

Поняття цивільного процесуального права, як науки. Предмет і система науки цивільного процесуального права. Цивільне судочинство у цивільному процесуальному праві. Поняття та характерні риси континентальної та англо-американської цивільно-правової системи. Принципи цивільного процесуального права. Джерела порівняльного цивільного права. Цивільно-процесуальні правовідносини та його суб'єкти. Представництво у цивільному процесі. Цивільно-процесуальні строки. Цивільна юрисдикція та її види.

Тема 18. Цивільне судочинство України та зарубіжних країн світу.

Підсудність цивільних справ. Позов. Форми судового провадження. Докази і доказування. Процесуальні строки. Судові витрати. Позовне провадження. Наказне провадження. Окреме провадження. Перегляд судових рішень (апеляційне, касаційне провадження). Верховний суд України. Визнання та виконання судових рішень іноземних судів в Україні. Судова система зарубіжних країн світу (вибрані країни).

ПОРІВНЯЛЬНЕ КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

Тема. 1. Загальна характеристика конституційного права.

Становлення та розвиток конституційного права як галузі права. Поняття, предмет та метод правового регулювання конституційного права. Місце і роль конституційного права у правових системах, тенденції його розвитку. Об'єкт конституційного регулювання.

Джерела конституційного права: поняття та загальна характеристика окремих видів. Формалізовані і неформалізовані джерела. Специфіка джерел конституційного права в різних правових системах. Поняття та основні властивості Конституції як Основного закону держави.

Система конституційного права: поняття та характеристика складових елементів (загальних принципів, норм права, інститутів). Принципи конституційного права. Інститути конституційного права: поняття, види. Норми конституційного права та їх специфіка. Особливості структурної будови норми конституційного права. Класифікація конституційно-правових норм.

Конституційне право України – як основа національного права України. Конституція України та її розвиток.

Конституційний процес в Україні.

Тема 2. Сучасні конституційні моделі

Поняття, ознаки та сутність зарубіжних конституцій. Функції конституцій та їх характеристика. Соціальний та юридичний зміст конституцій.

Класифікація конституцій зарубіжних країн: мета та критерії класифікації. Цілі класифікації за соціальним змістом; за формою правління, формою акту, державного устрою і політичного режиму країни; за порядком прийняття і внесення змін; за часом дії.

Дія конституцій. Форма і структура конституцій.

Тема 3. Інститут основ конституційного ладу.

Поняття, суть і ознаки конституційного ладу. Форма правління. Територіальний устрій. Унітарні та федеративні держави. Правовий режим. Сутність конституціоналізму.

Принципи конституційного ладу в Україні. Державний лад України: поняття, принципи. Конституційні основи суспільного ладу України.

Поняття, система та принципи територіального устрою держави. Система адміністративно-територіального устрою України. Територіальна автономія. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим.

Тема 4. Основи правового статусу особи.

Історичний розвиток прав і свобод, дуалізм правового статусу особи; способи визначення у правосуб'єктності.

Зміст та способи визначення правового положення людини. Поняття конституційно-правового статусу людини і громадянина.

Громадянство (підданство): поняття, характерні риси, порядок набуття. Політична правоздатність. Філіація, натуралізація, усиновлення (удочеріння), оптація. Порядок припинення громадянства: вихід, втрата, позбавлення (денатуралізація, денационалізація).

Сутність демократичних прав і свобод. Методи визначення об'єму правосуб'єктності. Положення про формально - юридичну рівність. Правові обмеження прав громадян по політичним мотивам.

Громадянство України: поняття та ознаки. Конституційно-правовий статус іноземців, біженців та осіб без громадянства. Конституційний статус української мови як державної. Правовий статус мов національних меншин та корінних народів. Особливості конституційного статусу національних меншин та корінних народів в Україні. Поняття національно-культурної автономії.

Правовий статус іноземців, біженців та осіб без громадянства

Тема 5. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина

Поняття та система конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Поняття і види правових гарантій конституційних прав і свобод в зарубіжних країнах. Конституційні й судові гарантії.

Судовий та інший юридичний захист прав і свобод. Механізм реалізації та захист прав і свобод.

Конституційні обов'язки і конституційна відповідальність громадян.

Тема 6. Конституційні форми безпосереднього народовладдя в

зарубіжних країнах.

Принцип народного суверенітету. Співвідношення безпосередньої і представницької демократії. Основні форми безпосереднього народовладдя.

Референдуми в зарубіжних країнах: поняття, види, порядок проведення. Формула референдуму. Поняття й соціальна функція. Предмет референдуму. Ініціатива й призначення референдуму. Організація, формула референдуму. Визначення результатів референдуму. Правові наслідки референдуму.

Інші форми безпосереднього народовладдя в зарубіжних країнах.

Тема 7. Виборче право та виборчі системи

Поняття, соціальна функція та види виборів. Періодичність виборів.

Виборче право: поняття та основні принципи. Джерела виборчого права. Виборче право в об'єктивному та суб'єктивному значенні. Активне та пасивне виборче право. Поняття та види принципів виборчого права. Загальне виборче право. Право вільно брати участь у виборах (та обов'язків вотум). Рівне виборче право. Таємне голосування. Безпосереднє та опосередковане виборче право. Види виборчих цензів.

Виборчий процес, його основні стадії. Сучасні виборчі системи. Поняття та види виборчих систем. Мажоритарна система відносної більшості. Мажоритарна система абсолютної більшості. Мажоритарна система кваліфікованої більшості. Кумулятивний вотум.

Система пропорційного представництва політичних партій. Види визначення виборчого метра (квоти). Розподіл мандатів у списку. Методи обмеження принципу пропорційності. Об'єднання списків. Зв'язані і вільні списки. Парафінування. Змішані системи. Практика застосування виборчих систем.

Тема 8. Інститут законодавчої влади.

Поняття і значення законодавчої влади. Законодавча влада і парламентаризм.

Становлення та розвиток парламентаризму в світовій практиці. Теорія парламентаризму. Представницький характер парламенту.

Парламент і парламентаризм.

Верховна Рада України - єдиний орган законодавчої влади в Україні. Функції та повноваження Верховної Ради України. Статус народного депутата. Депутатський імунітет та індемнітет. Конституційний порядок прийняття законів в Україні. Законодавчий процес та інші парламентські процедури. Парламентські процедури: установча, законодавча, процедура здійснення парламентського контролю.

Тема 9. Організація законодавчої влади.

Поняття і соціальні функції парламенту.

Структура та класифікація парламентів зарубіжних країн. Порядок формування палат парламентів. Двопалатні системи, особливості правового статусу палат. Роль верхніх палат. Внутрішня структура палат.

Кількісний та якісний склад парламентів, правовий статус парламентарія. Депутатський мандат. Імперативний мандат. Вільний мандат. Групи тиску. Партійні фракції, їхня роль у законодавчому процесі. Лобізм. Права та обов'язки парламентарів. Парламентський імунітет та індемнітет. Об'єднання парламентарів.

Внутрішня структура палат парламентів (керівні органи, парламентські комісії (комітети), депутатські групи та фракції). Посадові особи, їхній правовий статус. Органи палат. Комітетська система парламентів. Види комітетів (комісій), порядок їх формування. Правовий статус та роль законодавчих комітетів.

Порядок роботи парламенту: сесії та загальні парламентські процедури. Звичайні та надзвичайні сесії. Процедура пленарних засідань палат. Процедура засідань комітетів (комісій). Компетенція парламентів, загальна характеристика. Класифікація парламентів за обсягом компетенції. Парламенти з обмеженою компетенцією (США, Франція). Повноваження парламенту.

Законодавчий процес: поняття, особливості, стадії. Внесення до законопроекту, коло суб'єктів законодавчої ініціативи; обговорення законопроекту; порядок внесення змін, поправок, доповнень до законопроекту; прийняття законопроекту та види голосування; затвердження законопроекту і набуття сили.

Парламентський контроль за діяльністю органів державної влади.

Тема 10. Конституційно-правовий статус глави держави

Поняття, основні ознаки, різновиди глави держави. Місце глави держави в системі вищих органів державної влади.

Правове становище глави держави при різних формах правління. Загальні та специфічні риси. Конституційні моделі виконавчої влади.

Одноособовий і колегіальний глава держави в зарубіжних країнах.

Монарх. Роль та повноваження монарха в парламентарних дуалістичних і абсолютних монархіях. Монарша прерогатива. Порядок престолонаслідування. Державні регалії. Цивільний лист. Інститут регентства. Найбільш поширені моделі монархії в сучасному світі.

Президент республіки. Правове становище президента та способи заміщення посади (основні системи та умови обрання президента спеціальною колегією, парламентом). Термін повноважень глави держави. Довічні президенти.

Відповідальність президента республіки за конституцією і на практиці. Дострокове звільнення від посади (відставки, імпічмент). Особливості процедури імпічменту в різних країнах.

Компетенція глави держави. Компетенція глави держави в галузі державного управління.

Роль глави держави у формуванні уряду в парламентарних країнах (республіках та монархіях, у дуалістичних монархіях, у президентських республіках).

Надзвичайні повноваження глави держави (Франція, США, Індія).

Фактична роль глави держави і її залежність від різновидів форми державного правління, форми державного ладу та політичного режиму. Допоміжні органи при главі держави.

Інституту президентства в Україні. Становлення інституту Президента в Україні. Порядок обрання Президента України. Функції та повноваження Президента України. Поняття імпічменту та його застосування в Україні.

Тема 11. Виконавча влада в сучасній державі. Конституційно-правовий статус уряду.

Поняття і функції виконавчої влади.

Місце уряду в системі вищих органів влади. Поняття, склад та призначення уряду. Уряд як орган виконавчої влади. Уряд як самостійний орган і кабінет глави держави (монарха, президента).

Порядок формування урядів. Види урядів: однопартійний уряд, коаліційний уряд, службовий уряд, уряд меншості, уряд національної єдності, безпартійний уряд, тимчасовий уряд. Конституційна практика загальних процедур формування уряду в країнах з парламентарними формами правління. Політична та конституційна практика формування уряду в президентських та змішаних республіках. Форми участі парламенту в створенні уряду.

Компетенція урядів, урядова правотворчість, регламентарні акти. Співвідношення регламенту та закону. Делеговане законодавство: суть, види, засоби контролю над ним.

Структура та організація урядів. Глава уряду: правове положення, призначення, роль. Загальні та специфічні риси правового статусу глави уряду в різних країнах.

Міністерства та відомства. Урядові комітети та інші допоміжні органи. Консультативні органи при центральних відомствах. Повноваження уряду в галузі управління. Порядок діяльності уряду. Роль урядових комітетів та інших допоміжних органів. Повноваження уряду в галузі законодавства. Взаємовідносини між урядом і парламентом. Повноваження уряду в зовнішньополітичній сфері. Керівництво збройними силами й дипломатичним апаратом. Надзвичайні повноваження уряду, використання їх у сучасних умовах.

Конституційно-правова, політична, кримінальна, цивільно-правова, дисциплінарна відповідальність урядів зарубіжних країн. Форми парламентської відповідальності уряду. Конституційні основи державної адміністрації. Форми комплектування державного апарату. Департизація і деполітизація державних службовців, армії й поліції. Права й службові обов'язки державних службовців.

Поняття виконавчої влади та система її органів. Кабінет Міністрів України – вищий орган в системі виконавчої влади. Міністерства та інші органи центральної виконавчої влади. Місцеві державні адміністрації.

Тема 12. Конституційні основи судової влади

Поняття судової влади, її місце та роль в системі поділу влади.

Конституційні основи організації судової влади.

Системи судових органів. Органи і посадові особи, що сприяють здійсненню судової влади.

Конституційно-правовий статус суддів в зарубіжних країнах.

Судова влада в Україні. Конституційні принципи та засади правосуддя. Система судових органів. Конституційний Суд України: порядок формування та компетенція. Конституційний статус суддів та судочинство в Україні. Вища рада юстиції: склад та компетенція. Повноваження Конституційного Суду України. Поняття й характеристика стадій конституційного судочинства. Учасники конституційного провадження.

Тема 13. Місцеве самоврядування

Поняття та ознаки місцевого управління як форми публічної влади. Система, структура, склад, форми й порядок роботи органів місцевого управління.

Форми, види, теорії місцевого самоврядування. Концепції місцевого самоврядування. Порівняльний аналіз діяльності органів самоврядування в різних державах світу. Моделі місцевого самоврядування. Англосаксонська (англійська), континентальна (французька), іберійська, змішана та радянська моделі місцевого самоврядування. Гарантії місцевого самоврядування. Європейська хартія місцевого самоврядування. Всесвітня Декларація місцевого самоврядування.

Компетенція органів місцевого управління та їхні відносини з центральними органами держави. Місцеві органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування.

Статус депутатів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Функції, повноваження, акти місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування.

Територіальна, організаційна та фінансово-економічна основа місцевого самоврядування в Україні.

ПОРІВНЯЛЬНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Тема 1. Поняття порівняльного кримінального права, його предмет та значення

Поняття порівняльного правознавства в сфері кримінального права та його зміст. Предмет і метод порівняльного правознавства в сфері кримінального права. Значення порівняльного правознавства в сфері кримінального права. Класифікація кримінально-правових систем сучасного світу. Універсалізація кримінально-правових систем та національний інтерес.

Тема 2. Джерела кримінального права та Злочинне діяння у кримінальному праві зарубіжних держав

Законодавчий акт як джерело кримінального права. Тлумачення кримінального закону. Дія кримінального закону в часі, просторі та за колом осіб. Судова практика як джерело кримінального права. Поняття і ознаки злочинного діяння в законодавстві держав континентальної Європи. Поняття і ознаки злочинного діяння в кримінальному праві Англії та США. Поняття і ознаки злочинного діяння в мусульманському кримінальному праві. Класифікація злочинних діянь в законодавстві держав континентальної Європи. Класифікація злочинних діянь в кримінальному праві Англії та США. Класифікація злочинних діянь в мусульманському кримінальному праві. Повторність та сукупність злочинів як форми множинності злочинів за кримінальним законодавством зарубіжних держав. Рецидив злочинів за кримінальним законодавством зарубіжних держав.

Тема 3. Суб'єкт злочинного діяння та незакінчене злочинне діяння у кримінальному праві зарубіжних держав

Вік суб'єкта злочинного діяння в законодавстві держав континентальної Європи. Вік суб'єкта злочинного діяння в кримінальному праві Англії та США. Вік суб'єкта злочинного діяння в мусульманському

кримінальному праві. Осудність та неосудність в кримінальному праві зарубіжних держав. Обмежена (зменшена) осудність в кримінальному праві зарубіжних держав. Кримінальна відповідальність осіб, які вчинили злочини у стані сп'яніння, за законодавством зарубіжних держав. Юридична особа як суб'єкт злочинного діяння: зарубіжний досвід Порівняльний аналіз норм про готування до злочину за законодавством держав континентальної Європи. Порівняльний аналіз норм про замах на злочин за законодавством держав континентальної Європи. Добровільна відмова від доведення злочинного діяння до кінця: порівняльний аналіз законодавства держав континентальної Європи.

Тема 4. Обставини, що виключають злочинність діяння.

Необхідна оборона як обставина, що виключає злочинність діяння, за кримінальним законодавством держав континентальної Європи. Необхідна оборона в кримінальному праві держав загального права. Затримання особи, що вчинила злочин, як обставина, що виключає злочинність діяння, у кримінальному праві зарубіжних держав. Крайня необхідність за кримінальним законодавством держав континентальної Європи. Крайня необхідність в кримінальному праві держав загального права.

Фізичний та психічний примус як обставина, що виключає злочинність діяння, у кримінальному праві зарубіжних держав. Виконання наказу або розпорядження як обставина, що виключає злочинність діяння, у кримінальному праві зарубіжних держав. Виправданий ризик як обставина, що виключає злочинність діяння, у кримінальному праві зарубіжних держав. Заподіяння шкоди зі згоди потерпілого як обставина, що виключає злочинність діяння, у кримінальному праві зарубіжних держав. Юридична або фактична помилка як обставина, що виключає злочинність діяння, у кримінальному праві зарубіжних держав. Провокація злочинного діяння як обставина, що виключає злочинність діяння, у кримінальному праві зарубіжних держав. Інші обставини, що виключають злочинність діяння, за кримінальним законодавством зарубіжних держав.

Тема 5. Покарання: поняття, система, призначення та звільнення від нього. Окремі види злочинних діянь у кримінальному праві зарубіжних держав

Поняття та мета покарання в кримінальному праві держав континентальної Європи. Поняття та мета покарання в кримінальному праві держав загального права. Поняття та мета покарання в кримінальному праві мусульманських держав. Система покарань в кримінальному праві держав континентальної Європи. Система покарань в кримінальному праві держав загального права. Система покарань в кримінальному праві мусульманських держав.

Тема 6. Загальна характеристика Особливої частини кримінальних кодексів України та зарубіжних держав

Структура Особливої частини кримінальних кодексів зарубіжних держав. Особливості визначення ознак злочинних діянь у диспозиціях кримінально-правових норм. Особливості визначення санкцій за злочинні діяння. Загальні тенденції розвитку кримінального права. Криміналізація нових видів суспільно небезпечних діянь. Інтернаціоналізація кримінального права. Судовий прецедент

як джерело кримінального права в Україні. Міжнародні угоди та загальні принципи міжнародного права як джерела кримінального права України та зарубіжних країн. Поняття злочину (злочинного діяння) у кримінальному праві України та зарубіжних країн. Класифікація злочинів (злочинних діянь) за ступенем тяжкості у кримінальному праві України та зарубіжних країн.

Тема 7. Окремі види злочинних діянь

Кримінальна відповідальність за умисне вбивство за законодавством держав континентальної Європи. Відповідальність за умисне вбивство в кримінальному праві держав загального права. Відповідальність за умисне вбивство в мусульманському кримінальному праві. Кримінальна відповідальність за необережне позбавлення життя за законодавством зарубіжних держав. Злочини проти здоров'я особи за законодавством держав континентальної Європи. Злочинні діяння проти політичних та інших прав і свобод людини і громадянина за кримінальним законодавством держав континентальної Європи. Злочинні діяння проти волі особи за кримінальним законодавством зарубіжних держав.

Тема 8. Злочинні діяння проти статевої свободи та статевої недоторканості особи

Злочинні діяння проти статевої свободи та статевої недоторканості особи за кримінальним законодавством держав континентальної Європи. Злочинні діяння проти статевої свободи та статевої недоторканості особи в кримінальному праві держав загального права. Відповідальність за злочини статевої свободи та статевої недоторканості особи в мусульманському кримінальному праві.

Тема 9. Злочини проти власності

Злочини проти власності за кримінальним законодавством держав континентальної Європи. Відповідальність за злочини проти власності за кримінальним правом держав загального права. Відповідальність за злочини проти власності в мусульманському кримінальному праві

Тема 10. Предмет, завдання та система Порівняльного кримінального процесу. Форми, поняття, джерела та система кримінального процесу України, ФРН, Франції, Великої Британії та США

Предмет і завдання навчальної дисципліни «Порівняльний кримінальний процес». Система навчальної дисципліни «Порівняльний кримінальний процес». Зв'язок навчальної дисципліни «Порівняльний кримінальний процес» з іншими навчальними дисциплінами. Історичні форми кримінального процесу: обвинувальний, інквізиційний, змішаний, змагальний кримінальний процес, їх походження, розвиток і вплив на сучасну побудову кримінального процесу. Загальні підходи до визначення поняття кримінального процесу в Україні, ФРН, Франції, Великій Британії і США. Система стадій кримінального процесу України, ФРН, Франції, Великої Британії і США.

Особливості джерел кримінального процесуального права у державах романо-германської та англо-американської правових сімей. Конституція як джерело кримінального процесуального права України, ФРН, Французької Республіки і США. Місце міжнародно-правових актів у системі джерел

кримінального процесуального права України, ФРН, Франції, Великої Британії і США. Кодекс як основне джерело кримінального процесуального права України, ФРН і Франції. Інші законодавчі акти України, ФРН, Франції, Великої Британії і США, які містять норми кримінального процесуального права. Підзаконні акти та норми неписаного права як джерела кримінального процесуального права Великої Британії і США.

Тема 11. Суб'єкти кримінального провадження в Україні, ФРН, Франції, Великій Британії та США

Система судових органів кримінальної юрисдикції в Україні, ФРН, Франції, Великій Британії і США. Державні органи та посадові особи, які здійснюють обвинувачення в Україні, ФРН, Франції, Великій Британії і США. Органи, які здійснюють досудове розслідування в Україні, ФРН, Франції, Великій Британії і США. Особливості процесуального статусу адвоката в кримінальному процесі України, ФРН, Франції, Великій Британії і США.

Тема 12. Досудове озслідування у кримінальному процесі України, ФРН, Франції, Великої Британії та США

Загальна характеристика початкового етапу провадження у кримінальному процесі України, ФРН, Франції, Великої Британії і США. Проведення розслідування у кримінальному процесі України, ФРН, Франції, Великої Британії і США. Слідчі та розшукові дії у кримінальному процесі України, ФРН, Франції, Великої Британії і США. Повідомлення про підозру і направлення прокурором справи до суду в кримінальному процесі України. Порушення публічного обвинувачення у кримінальному процесі ФРН. Порушення кримінального переслідування у Франції. Направлення справи до суду Королівською службою переслідування у Великій Британії. Розгляд і направлення справи аторнеем до суду у кримінальному процесі США.

Тема 13. Судовий розгляд у кримінальному процесі України, ФРН, Франції, Великої Британії та США

Загальні характеристика початку провадження та розслідування в кримінальному процесі України, ФРН, Франції, Великої Британії і США. Слідчі дії у кримінальному процесі України, ФРН, Франції, Великої Британії і США. Рішення, що приймаються під час досудового розслідування у кримінальному процесі України, ФРН, Франції, Великої Британії і США. Направлення справи до суду у кримінальному процесі України, ФРН, Франції, Великої Британії і США.

Тема 14. Судове провадження з перегляду судових рішень у кримінальному процесі України, ФРН, Франції, Великої Британії та США

Порядок судового провадження у першій інстанції в Україні. Процедура судового розгляду. Ухвалення та проголошення судового рішення. Порядок судового розгляду у судах першої інстанції ФРН. Підготовча частина. Судове слідство. Заключні промови і останнє слово підсудного. Постановлення вироку. Судовий розгляд у судах першої інстанції Франції. Судовий розгляд кримінальних справ за участю

присяжних. Судовий розгляд справ у виправному та поліцейському судах. Заочне провадження. Судовий розгляд у судах першої інстанції Великої Британії. Провадження в суді присяжних.

Розгляд справ магістратськими судами в спрощеному (сумарному) порядку. Судовий розгляд у судах першої інстанції Сполучених Штатів Америки. Сумарне провадження.

ПРИКЛАДИ ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ ЗАВДАНЬ

Тестові завдання

1. До заборонених засобів ведення війни належать (виберіть правильні твердження)
 - a. Надання наказу не залишати нікого в живих;
 - b. Бомбардування річок;
 - c. Напад на хворих;
 - d. Захоплення заручників.
2. За юридичною силою норми міжнародного права поділяють на
 - a. Імперативні і диспозитивні;
 - b. Універсальні та локальні;
 - c. Норми-цілі та норми-принципи.
3. Італія за мирним договором, укладеним після II світової війни зобов'язувалась повернути вивезене з окупованих територій майно? Яка форма міжнародної відповідальності мала місце в даному випадку?
 - a. Реституція
 - b. Контрибуція
 - c. Сатисфакція
 - d. Репресалії
 - e. Реторсії
4. При наявності у особи декількох громадянств, її особистим законом вважається право країни:
 - a. з якої вона прибула;
 - b. в якій вона на даний момент знаходиться;
 - c. до якої вона прямує;
 - d. з якою вона має найбільш тісний зв'язок
 - e. вирішується за волею самої цієї особи в кожному конкретному випадку.
5. На які з перерахованих правопорушень поширюється юрисдикція Міжнародного Кримінального Суду?
 - a. Геноцид
 - b. Злочини проти людяності
 - c. Воєнні злочини
 - d. Піратство
 - e. Незаконний обіг наркотиків
6. Євроінтеграційний курс України набув конституційного оформлення в
 - a. 1991 р.

- b. 2010 р.
- c. 2014 р.
- d. 2018 р.
- e. 2019 р.

Практичні питання (вирішення ситуаційної задачі).

1. При вирішенні спору, пов'язаного з визначенням державного кордону, держави А і В звернулись з проханням про посередництво до Генерального Секретаря ООН, який підготував свій висновок з цього питання. Паралельно Генеральна Асамблея ООН зробила запит у даній справі до Міжнародного Суду ООН. Міжнародний Суд ООН виніс консультативний висновок, який виявився таким, що суперечить думці Генерального Секретаря.

Якому з рішень повинні слідувати сторони?

2. Після інциденту в протоці Корфу 22 жовтня 1946 р. (британські есмінці підірвалися на мінах в територіальних водах Албанії) Сполучене Королівство направило в Тирану (столиця Албанії) ноту, в якій повідомило про намір провести найближчим часом розмінування протоки Корфу. У відповідь Албанія заявила, що згоду на такі дії Албанія не надаватиме. Також було заявлено, що будь-яке тралення, що проводитиметься Великобританією в територіальних водах Албанії буде розцінено як порушення її суверенітету. Втім, тралення, проведене британським військово-морським флотом все ж таки відбулось 12-13 листопада 1946 р в албанських територіальних водах та в межах тієї частини протоки, яка вже була протралена. Було виловлено 22 якірні німецькі міни. Чи було порушено в даному випадку суверенітет Албанії? Аргументуйте відповідь. Яку відповідь на дане питання дав МС ООН?

3. В лютому 2007 р. російський журналіст "Нової газети" О. Косвінцев попросив політичного притулку в Україні. Він заявив, що після серії репортажів про кримінальні зв'язки губернатора Кемеровської області Амана Тулеева його переслідують російські правоохоронні органи. Російський журналіст заявив також, що в разі відмови у наданні політичного притулку він буде оскаржувати відповідне рішення в суді. Дайте міжнародно-правову оцінку ситуації. До якого суду може звернутися журналіст?

4. Указом 12 червня 1935 р. уряд Норвегії в північній частині країни визначив кордони зони, в якій право рибного промислу було зарезервовано за громадянами Норвегії. Англійські траулери, які намагались вести промисел риби арештовувались. Великобританія, звернувшись до МС ООН, просила визначити чи відповідає така делімітація кордонів міжнародному праву? Яку відповідь дав МС ООН?

5. Група громадян Колумбії вирощувала рослини з вмістом наркотичних речовин та перевозила їх до Мексики для переробки та оптової торгівлі. Друга група громадян Колумбії скупала матеріали переробки (героїн) та розповсюджувала їх в США та Аргентині. Прибутки, які отримували представники першої та другої групи, вкладалися в банківські установи Франції.

Як слід кваліфікувати дії громадян Колумбії? Юрисдикція якої держави буде розповсюджуватися на винних осіб?

6. У дорожньо-транспортній пригоді на території Польщі зіткнулись два легкові автомобілі. Один з них належить громадянину України, який був за кермом. Інший водій - громадянину Польщі. Правила дорожнього руху порушив громадянин Польщі. До суду якої країни мають звернутись сторони щодо відшкодування шкоди? За законодавством якої країни цей спір має бути вирішений і чому?

Теоретичні питання

1. Способи надання згоди на обов'язковість міжнародного договору та їх загальна характеристика.
2. Надайте характеристику цивільно-правового статусу осіб, які мають дипломатичний імунітет в Україні.
3. Охарактеризуйте особливості міжнародної правосуб'єктності Європейського Союзу.
4. Методи правового регулювання цивілістичних відносин з іноземним елементом.
5. Міжнародно-правові обмеження військового використання космосу.
6. В чому полягає криза сучасного міжнародного права?

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові акти

1. Конституція України 1996 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Віденська Конвенція «Про дипломатичні зносини» 1961 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uazakon.com/document/tpart>
3. Віденська конвенція «Про консульські зносини» 1963 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua
4. Віденська конвенція «Про право договорів між державами і міжнародними організаціями чи між міжнародними організаціями» 1986 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_a04
5. Віденська конвенція «Про право міжнародних договорів» 1969 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/995_118
6. Віденська конвенція «Про представництво держав в їхніх відносинах із міжнародними організаціями універсального характеру» 14 березня 1975 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_254#Text
7. Декларація прав національностей України від 1 листопада 1991 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1771-12>
8. Декларація ООН про принципи міжнародного права 1970 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_569
9. Декларація про державний суверенітет від 16 липня 1990 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/55-12>
10. Договір про Антарктику 1959 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_224
11. Договір про принципи діяльності держав з дослідження і використання космічного простору, включаючи Місяць та інші небесні тіла 1967 р.
12. Європейська конвенція про видачу правопорушників 1957 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу:
13. Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
14. Загальна декларація прав людини 1948 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
15. Заключний акт НБСЄ Хельсінкі 1975 р. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_055
16. Конвенція ООН із морського права 1982 р. URL : http://zakon.nau.ua/doc/?code=995_057
17. Конвенція про незастосування терміну давності до військових злочинів і злочинів проти людства 1968 р. URL : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/MU68002K.html
18. Конвенція про привілеї та імунітети ООН (1946 р.) URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_150
19. Конвенція про статус апатридів : від 28.09.1954. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_232.

20. Конвенція про статус біженців: Конвенція від 28 липня 1951 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011/print.
21. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст.131.
22. Міжнародний пакт про громадянські й політичні права 1966 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043
23. Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права 1966 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
24. Північноатлантичний договір (1949 р.) URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/950_008
25. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08.07.2011 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>
26. Про виключну (морську) економічну зону України: Закон України 1995 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/162/95-%D0%B2%D1%80>
27. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/1404-19#Text>.
28. Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 р. № 2235-III // *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 13. Ст. 65.
29. Про державний кордон України: Закон України 1991 р. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1777-12>
30. Про імміграцію: Закон України від 07.06.2001 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2491-14>
31. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/2709-15#Text>.
32. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 року Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>.
33. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР // *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170
34. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV // *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20–21. Ст. 190
35. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України 2011 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
36. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02 червня 2016 р. № 4734 Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>
37. Римський статут міжнародного кримінального суду 1998 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_588
38. Статут Міжнародного Суду Справедливості 1945 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010
39. Статут Організації Об'єднаних Націй 1945 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010
40. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV Верховна Рада

України. URL: <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/435-15#Text>.

41. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.Ua/laws/show/1618-15#Text>.

Основна

1. Алімов К.О. Зарубіжний досвід цивільного процесу Німеччини та Франції. Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 6. С.66-68.
2. Бернхем В. Вступ до права та правової системи США. К. 1999.
3. Буткевич В.Г., Мицик В.В., Задорожній О.В. Міжнародне право: основи теорії. Київ: «Либідь», 2002.
4. Буткевич, О. В. _ Історія міжнародного права : підручник / О. В. Буткевич ; Міністерство освіти і науки України. - 2-ге вид., стереотип. - Київ : Ліра-К, 2018. - 411 с.
5. Васильев С.В. Порівняльний цивільний процес. Підручник. К.: Алерта, 2015. 352 с.
6. Вереща Р.В. Кримінальне право України. Загальна частина. Вид.7-ме, перероб. та допов. Київ: Алерта, 2021. 500 с.
7. Голубева Н. Ю. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. Х. Видавництво «Право». 2021. 840 с.
8. Грицяк І.А., Говоруха В.В., Стрельцов В.Ю. Модуль 1. Правова та інституційна основи Європейського Союзу: Підручник (З грифом МОН України) За заг. ред. М.Бойцуна, І. Грицяка, Я.Мудрого, О.Рудіка, Л.Прокопенка, В.Стрельцова. - Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. - 620 с. - (Серія «Бібліотека державного службовця у галузі європейської інтеграції»).
9. Дмитрієв А.І., Муравйов В.І. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. – Стер. вид. / Відп. Редактори Ю.С. Шемшученко, Л.В. Губерський – К.:Юрінком Інтер, 2001. – 640 с.
10. Європейське право: право Європейського союзу : підручник : у трьох кн. / за заг. ред. В. І. Муравйова. - К. : Ін Юре, 2015 - Кн. перша : Інституційне право Європейського союзу / В. І. Муравйов, О. М. Шпакович, О. М. Лисенко, О. В. Святун. —К. : ІнЮре, 2015. — 312 с.
11. Задорожній О.В. Порухення агресивною війною Російської Федерації проти України основних принципів міжнародного права: монографія. – Київ: К.І.С.,2015. – 712 с.
12. Ізарова І. О., Ханік -Посполітак Р. Ю. Цивільний процес України : Навч. посіб. для студ. юрид. спец. закладів вищої освіти / І. О. Ізарова, Р. Ю. Ханік-Посполітак. – 3 -тє вид., перероб. і доп. – Київ : ВД «Дакор», 2019. – 274 с.
13. Конституційне право: підручник / за загальною редакцією М.І. Козюбри. К.: Ваіте, 2021. 528 с.
14. Конституційне право України : підручник / Алмаші І. М. та ін. ; уклад.: Коцкулич В. В., Джуган В. В.; Держ. ВНЗ "Ужгород. нац. ун-т", Юрид. ф-т, Каф. конституц. права та порівнял. правознавства. - 8-е вид., перероб. та допов. Ужгород: Гельветика, 2018. 409 с.
15. Конституція України. Науково-практичний коментар / За заг. ред. Чижмарь К.І., Лавриновича О.В. Київ: Професіонал, 2021. 290 с.

16. Копотун І. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. Київ: Професіонал, 2022. 784 с.
17. Короед С. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. Київ: Професіонал, 2020. 1168 с.
18. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / підготовлено колективом авторів; за заг. ред. В. Я. Конопельського, В. О. Меркулової. Одеса, ОДУВС, 2021. 452 с.
19. Кримінальний процес: підручник. Ч. 1. /за заг. ред. А. Я. Хитри, Р. М. Шехавцова, В. В. Луцика. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 532 с.
20. Міжнародне право [Текст] : навчальний посібник для підготовки до іспитів / упоряд.: І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків. - Київ : Центр учбової літератури, 2018. - 208 с.
21. Міжнародне приватне право. Загальна частина:підручник / за ред. А.С. Довгерта і В.І.Кисіля. – К.:Алерта, 2012. – 376 с.
22. Міжнародне приватне право. Особлива частина: підручник / за ред. А.С. Довгерта і В.І.Кисіля. – К.:Алерта, 2012. – 400с.
23. Міжнародне публічне право: підручник: у 2 т. за заг. ред. В.В. Мицика. – Харків: «Право», 2018.
24. Міжнародний захист прав людини : навч. посіб. / Л.Р. Наливайко, К.В. Степаненко, Є.М. Щербина. - Дніпро : ДДУВС, 2020. - 260 с.
25. Міжнародний комерційний арбітраж в Україні: теорія та законодавство. Під заг. Ред.. І.Г.Побірченка – К.: Вид.Дім «Ін Юре», 2007 – 584 с.
26. Поліщук, М. Г. Термінологічний словник з дисципліни "Цивільне процесуальне право" / М. Г. Поліщук, Л. О. Андрієвська. Дніпро : Біла К. О., 2020. 200 с.
27. Рада Європи. URL : <http://wikinfo.mdpu.org.ua/index.php?title=%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B8>
28. Сироїд Т. Л. Міжнародне публічне право. Міжнародний захист прав людини : посіб. для підгот. до зовн. незалеж. оцінювання / Т. Л. Сироїд, О. А. Гавриленко, Л. О. Фоміна ; за заг. ред. Т. Л. Сироїд. – 4-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2021. 462 с
29. Тертишник В.М. Кримінальний процес України. Особлива частина. Київ: Алерта, 2021. 438 с.
30. Тітко Е.В. Порівняльний цивільний процес: курс лекцій. Київ: "ЦП "КОМПРИНГ", 2014. 273 с.
31. Тимченко Л. Д. Міжнародне право: підручник / Л. Д. Тимченко, В. П. Кононенко. – К.: Знання, 2012. – 631 с.
32. Українська революція гідності, агресія РФ і міжнародне право: Колективна монографія / Заг. ред. О.В. Задорожній. – К.: К.І.С., 2014. – 1016 с.
33. Флоренс Бенуа-Ромер, Гайнріх Клебес. Право Ради Європи. Видавництво К.І.С. - 2007. - 232 с.
34. Цивільне право України. Загальна частина. За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р А. Майданика. Київ, Юрінком Інтер, 2017. 976 с.
35. Цивільне право та процес. Навчальний посібник / Л.В. Орел, О.М. Калашник. Харків : Право, 2021. 423 с.

36. Цивільне процесуальне право України (Загальна частина): підруч. / О.В. Гетманцев, Л.А. Кондрат'єва, Л.А. Остафійчук, А.Л. Паскар, І.Ю. Татулич; за ред. О.В. Гетманцева. Чернівці: Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022, 412 с.
37. Цивільне процесуальне право України : навч посіб. для підгот. до іспитів і тестування / за ред. д-ра юрид. наук, проф. Н.Ю. Голубевої ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.". 2-ге вид., перероб. і допов. Одеса : Гельветика, 2019. 435 с.
38. Шимон С.І. Цивільне та торгове право зарубіжних країн. Навчальний посібник. К.: КНЕУ 2004. 220 с.

**ПЕРЕЛІК НАОЧНОГО ПРИЛАДДЯ, МАТЕРІАЛІВ ДОВІДКОВОГО
ХАРАКТЕРУ, ТЕХНІЧНИХ І ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ ТА ОБЛАДНАННЯ,
ЩО ДОЗВОЛЕНІ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗДОБУВАЧАМИ У ПРОЦЕСІ
ПІДГОТОВКИ ТА ВІДПОВІДЕЙ НА ЗАПИТАННЯ ПІД ЧАС
АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ**

При вирішенні завдань білету атестаційного екзамену здобувач має право користуватись виключно своїми знаннями, використання інших засобів, матеріалів, приладдя, обладнання, сторонньої допомоги, яке б надавало здобувачу допомогу у вирішенні завдань білету атестаційного екзамену, заборонено.